

INKARIGETS MANGFOLDIGHEDER

Af Hans Erik Rasmussen

E-bog
88 sider

Beskrivelse af de steder
du besøger på rejsen

INDHOLD

Lima	3
Ollantaytambo	10
Machu Picchu	15
Derebelskeinkaer	31
Pisac	33
Cusco	36
Andahuaylillas	58
Regnbuebjerget	59
Combapata	61
Titicacasøen	63
Puno	64
De flydende sivøer	66
Taquile	68
Colcakløften	72
Arequipa	76
Nazcalinjerne	78
Løsning på Nazcalinjernes gåde?	83
Huacachina	84
Paracas og Ballestas	86

LIMA

Ramponerede personbiler og osende busser. Utålmodige chauffører, travle fodgængere og pågående gadesælgere. Ved første besøg bliver mange frastødt af Limas jag og snavs, men byens kaotiske uoverskuelighed vinder ved nærmere bekendtskab.

Kaotisk og overvældende

Ved første øjekast under køreturen fra lufthavnen og ind til centrum virker Lima kaotisk og overvældende. Nær lufthavnen krydser vejen floden Río Rímac, der i en afledt udtale måske har givet navn til byen. Rímac betyder “taleren” på det indianske sprog quechua. Andre mener, at Lima er et gammelt ord for den indianske høvding, der regerede ved spaniernes ankomst.

Miraflores

De fleste turister indlogerer sig i Miraflores ved Stillehavet. Bydelen er det pulserende forretningscentrum med banker, hoteller og mærkevarebutikker. Her har beboerne mere til fælles med indbyggerne i klodens andre metropoler, end de har med landsbyboerne i højlandets og junglens landsbyer.

Det historiske centrum

Ud over Miraflores er det kun Det historiske centrum 11 km fra kysten, der for alvor er interessant for besøgende med kort tid i Lima. Det historiske centrum, Centro Histórico, er den gamle bydel omkring Plaza Mayor. Det var herfra, at de spanske erobrere og deres efterkommere regerede spansk Sydamerika. Her ligger regeringspaladset og katedralen.

Ved kysten i sydlig retning grænser Miraflores op til Barranco.

Andre kvarterer

Bydelen er kendt sine mange barer og restauranter, og er det sted, hvor mange *limeños* – limaboere går i byen i weekend-er.

Nord for Miraflores er San Isidro, der er hjemsted for ambassader og udenlandske firmaers kontorer.

Derefter følger Pueblo Libre, hvor vi finder to besøgsværdige museer; Det Nationale Antropologiske, Arkæologiske og Historiske museum, og det meget fine private museum Museo Rafael Larco Herrera.

Callao omfatter lufthavnen og Perus største containerhavn.

Foregående opslag:
Plaza Mayor.

Næste side:
Katedralen på Plaza
Mayor.

Ved Larcomar i Miraflores
er der mulighed for at leje
cykler.

KONGERNES BY

Den spanske erobrер Francisco Pizarro grundlagde Lima i 1535. Byen er gentagne gange lagt i ruiner af jordskælv. Op gennem 1900-tallet voksede byen voldsomt, da folk fra bjergene flyttede hertil.

Detalje fra katedralen.

Næste side:
Religiøs optog ved
indgangen til San
Franciscokirken.

Rigdom og udvikling

I 1551 blev universitetet grundlagt, og i 1569 blev Lima hjemsted for den spanske inkvisitionsdomstol.

Først i 1600-tallet, hvor byen husede 26.000 mennesker (heraf 10.000 spaniere), var Lima for alvor blevet en rig by. Al handel var monopoliseret af spanske handelshuse og deres lokale forretningspartnere, der tjente store summer. Varerne blev sejlet til havnebyen Callao, hvorfra de på hestevogn kom til handelshusene, der lå på den del af gågaden Jirón de la Union, som ligger tættest på Plaza de Armas. Herfra blev de distribueret til resten af de spanske besiddelser i det nuværende Peru, Bolivia, Nordargentina og Nordchile. Først i slutningen af 1700-tallet blev handelen frigivet, så også andre i Lima kunne tjene store penge. »Guldalderen« var dog slut, idet andre byer i Peru nu begyndte at vokse.

I 1854 begyndte togene at rulle på Sydamerikas første jernbane mellem Lima og havnen Callao. I starten af 1900-tallet begyndte den rige del af befolkningen i det koloniale centrum at søge mod mere landlige omgivelser og bosatte sig i de små byer San Isidro og Miraflores nærmere havet. I dag er begge byer for længst indlemmet i byen, og færdslen mellem centrum og Miraflores sker i høj hastighed ad den mangesporede motorvej »Vía Expresa«, der er et godt billede på det drive der er på udviklingen i byen.

Jævnligе jordskælv

Lima har lidt under en lang række jordskælv. I 1746 blev 4000 mennesker dræbt af en rystelse, der kun lod 20 af mere end 3000 huse stå tilbage. Derfor er der ingen bygningsværker bevaret fra den spanske kongemagts første år i Lima. Vicekongen Velasco arbejdede ihærdigt på at genopbygge byen, men den genvandt aldrig helt fortidens pragt.

Byen voksede langsomt, men led også store tab under uafhængighedskrigen først i 1800-tallet.

I 1810 boede der 87.000 mennesker i Lima – i 1842 kun 53.000. Herefter begyndte byen igen at vokse. Efter år 1900, hvor befolkningstallet nåede 140.000, tog det for alvor fart. I stort antal begyndte bønder at strømme ind fra bjergene i håbet om at få arbejde i de mange fabrikker, der spirede frem. I starten gik det fint, men efterhånden kunne fabrikker og butikker langtfra sikre de mange mennesker et fast arbejde og dermed et eksistensgrundlag.

DET HISTORISKE CENTRUM

Store karnapper med træskærerarbejder pryder flere bygninger i "Centro Histórico", der i 1991 kom på UNESCOs liste over Verdens Kulturarv. Mest interessant er området ved Plaza Mayor og San Franciscokirken.

Karnappen på Livgardens palads på Plaza Mayor.

Plaza Mayor

Midt på den store, åbne plads står en bronze-fontæne fra 1650, som er det eneste, der er tilbage fra byens tidligste dage. Alle de omkringstående bygninger er af meget nyere dato og fint vedligeholdte, men man skal ikke mange meter hed ad sidegaderne, før forfaldet skinner igennem. Gågaden Jirón de la Unión fører ned til den anden centrale plads, Plaza San Martín.

Regeringspaladset

Paladset var i kolonitiden residens for vicekongen. I tidens løb er foretaget flere ombygninger – senest en meget fuldstændig genopbygning i 1937. Bygningens indre har flere meget flotte sale.

Katedralen

Katedralen blev bygget som erstatning for en mindre katedral, der blev ødelagt ved et kraftigt jordskælv i 1746. Katedralen er rigt udsmykket med religiøs kunst. I en marmorsarkofag i et kapel til højre for indgangen ligger Francisco Pizarros knogler, der i 1970'erne blev fundet i en krypt. Koret midt i kirkeskibet er utrolig flot træskærerarbejde, og bagest i katedralen er et lille museum.

San Franciscokirken

San Franciscokirken er sammen med katedralen den mest interessante af Limas mange kirker. I modsætning til de fleste andre kirker i Lima har San Franciscokirken overlevet samtlige jordskælv, siden den blev bygget midt i 1600-tallet. Nyere restaureringsarbejder har bragt mange af de tidligste malerier frem, og det gamle bibliotek indeholder bøger fra spaniernes første år i Latinamerika. Flere af de ældste bibler og bøger er på latin.

Mest spændende er besøget i katakomberne under kirken, hvor titusindvis af almindelige indbyggere i Lima blev begravet. Man kommer forbi krypter med utrolig mange knogler. På et sted har man i et rundt hul lagt knogler og kranier pænt i cirkler – på én gang morbidt og flot. Under de åbne katakomber er der yderligere en etage katakomber, som ikke er åben for turister.

Næste side:
Katedralen.

MIRAFLORES

De fleste turister bor i Miraflores under deres ophold i Lima. Bydelen ligger ud til havet, og er Limas moderne forretningscentrum med banker og butikker, hoteller og restauranter. I Miraflores mærker man intet til landets oprindelige kultur.

Inca Kola er en sodavand med citron, og en legendarisk drik i Peru.

Larcomar

Det åbne butikscenter Larcomar ligger i flere niveauer smukt og luftigt med udsigt over Stillehavet. Her er dyre mærkevarebutikker, cafeer og skiftende fotoudstillinger om peruansk natur og kultur. Friluftsudstyr finder man også.

Parque de Amor

Parken ligger med udsigt over Stillehavet cirka 800 meter nord for Larcomar. På en søjle står skulpturen El Beso, Kysset, af den peruanske kunstner Victor Delfin. Den forestiller to elskende i en romantisk omfavnelse. En anden seværdighed i parken er en lang buet bænk, som er dekoreret med mosaikker og romantiske citater af peruvianske digtere. Ved solnedgang er parken et yndet udflugtsmål for kærestepar.

Parque Kennedy

Ovenfor Larcomar fører gaden Av. José Larco de knap to kilometer op gennem hjertet af Miraflores til den trekantede park Parque Kennedy. På vestsiden af parken er den lille gågade Calle de las Pizzas flankeret af restauranter og cafeer. Sidste etablerment på venstre side er pubben The Old Pub, der er et populært mødested for fastboende udlændinge.

Indianermarkedet

Mercado del Indios er et oplagt sted at tilbringe den sidste eftermiddag i Lima, hvis man har overskydende plads i kufferten. I dette store kompleks af souvenirbutikker med kunsthåndværk kan man finde det, man ikke fik købt under sin rundrejse i Peru. Udstoppede piratfisk fra Amazonas, vævede tæpper og træudskæringer fra bjergene og broderier fra kysten er alt sammen til salg her. Man finder markedsområderne ved fra rundkørslen Óvalo de Miraflores i spidsen af Parque Kennedy at gå en blok mod øst ad Av. Ricardo Palma og til venstre ad Av. Petit Thouars.

Huaca Pucllana

Dette store kompleks fra før inkatiden er bygget af lersten og fungerede som administrativt og ceremonielt center for Limakulturen, der udviklede sig i området fra år 200 til 700 e.Kr. Området er 500 meter langt og 100 meter bredt. En pyramide når en højde af 22 meter.

Næste side:
Larcomar.

DET ØVRIGE LIMA

Mange turister kommer ikke udenfor Miraflores og det historiske centrum, men selv om man kun har få dage i byen, kan det anbefales at besøge bydelen Barranco og de to vigtige museer i bydelen Pueblo Libre.

Barranco

Ved kysten syd for Miraflores hedder bydelen Barranco. Den er væsentlig mindre og føles mere hyggelig og overskuelig end Miraflores. Det er et yndet sted at gå i byen i weekender. Især omkring bydelens plaza ligger der mange restauranter og caféer.

En af Limas toprestauranter ligger på Hotel B i Barranco.

Arkæologiske museer

I bydelen Pueblo Libre mellem Miraflores og lufthavnen ligger to fine museer.

Museo Nacional de Antropología y Arqueología har meget flotte udstillinger om Perus vigtigste kulturer og deres udvikling fra forhistorisk tid til spaniernes ankomst. En afdeling rummer historiske malerier fra kolonitiden.

Museet Rafael Larco Herrera rummer over 55.000 keramikgenstande. Størstedelen er fra mochica-kulturen, der eksisterede fra 400 til 800 f.Kr. Men også nazca-, inka- og chimúkulturene er godt præsenteret. I en separat bygning er der udstillet keramik med erotiske motiver.

Callao

Callao omfatter lufthavnen og den langtange La Punta, der strækker sig ud i Stillehavet. Det var herfra at Thor Heyerdahl lagde fra land med Kon-Tiki, da han satte kurs mod Polynesien.

Næste side:

Mochéfolket i det nordlige Peru er kendt for deres ceremonielle krukke med motiver, der viser alle aspekter af livet.

CEVICHE

Ceviche er en af Perus nationalretter, som absolut bør prøves. Der er mange varianter af med fisk og skaldyr, der er marineret i limejuice og serveres med rødløg, chili og søde kartofler.

GUDER OG MODER JORD

Selv om ordet »religion« ikke eksisterer på hverken quechua eller aymara, er mennesker dybt religiøse i Perus bjerge. Ni ud af ti på landet siger, at de tror på Jesus og Jomfru Maria. Men de er langt fra katolikker på samme måde som katolikker i Europa. Det oprindelige religiøse verdensbillede har snarere fået en katolsk indpakning. Indeni er den oprindelige spirituelle verden levende og virkelig.

GUDER PÅ BJERGTOPPE

Højlandsfolkene ved, at naturen er besjælet. Hver mark og hvert sted i naturen har sin beskytter og guddom. De største og stærke guder – apuer – har hjemme på de højeste bjergtinder. Inkaerne satte menneskeofringer på bjergtoppe som ofringer til guderne.

En måde at ofre Shamaner ofrer til guderne ved at lave en pago, der direkte kan oversættes til en betaling. Shamanen vælger de genstande, der skal brændes på offerbålet, så guderne betænkes. Offerbålet er Moder Jords mund og røgen bringer offergaverne op til guderne.

Shamaner ved et offerbål.

PACHAMAMA – MODERJORD

Pachamama – Moder Jord, er den største guddom, der hersker over jordens frugtbarhed og dermed holder menneskets eksistens i sine hænder. På landet benævnes Pachamama, Moder Jord som den vigtigste gudinde, langt oftere end Jomfru Maria. Pachamama hersker over jordens frugtbarhed og holder dermed menneskets eksistens i sine hænder.

Spørger man mand, hvem Pachamama er, kan man få forskellige svar: Hun er supay – en djævel. Hun er yatiri – en healer. Hun er la Virgen Pachamama – en skytsjomfru på linje med de katolske helgener og madonnaer. I vore kristne ører, hvor Gud er god og djævelen indbegrebet af det onde, kan det lyde uforståeligt, at Pachamama hverken står for det entydigt gode eller onde. Men i Andesmenneskenes spirituelle verden er det helt logisk: livet er en balance mellem modsatrettede kræfter; mellem dag og nat, mand og kvinde, sol og måne. Hvis mennesket gennem sine handlinger opretholder harmonien, vil guderne beskytte mennesket og dermed være gode. Guderne bliver først onde i det øjeblik, mennesket bryder harmonien.

Pachamama æres som den vigtigste gud. Inden glasset tømmes, laver man ch'alla – et ritual, hvor man hælder en sjat ud på jorden med ordene A la Pachamama – Til Moder Jord.

OLLANTAYTAMBO

Byens gadeplan er den originale fra inkatiden. Det er herfra, man tager toget til Machu Picchu, og i udkanten af byen er et spændende ruinområde. Byen er et oplagt sted at starte sin højdetilvænning på en rejse i Peru.

Indfaldsvejen til
Ollantaytambo.

Ollantaytambo by

Langt de fleste rejsende i Peru kommer igennem Ollantaytambo, da det er her, at man stiger på toget til Machu Picchu. Byen ligger i 2800 meters højde og er derfor et godt sted at akklimatisere sig, hvis man lige er fløjet ind fra Lima og led af højdesyge i Cusco. På en bakke i udkanten af byen troner et terrasse- og ruinområde, der absolut er et besøg værd.

Ollantaytambo har i høj grad sit gamle særpræg i behold, idet byplanen er intakt fra inkatiden. Husene blev bygget omkring en gård, hvorfra der kun var én udgang til gaden. Man får et godt indtryk af dette ved at gå rundt i de smalle gader ovenfor plazaen, der er meget hyggelig med mange caféer og spisesteder. Om morgenen stopper turistbusserne med vandrere til Inkastien for at trekkingfolket kan forsyne sig.

Bønderne fra højlandet over byen kommer ofte ned til byen for at handle. De er lette at kende på deres traditionelle beklædning. Mændene bærer farvestrålende ponchoer i rødlige farver, og kvinderne har en flad, smykket hat på.

Museo Catco er et dejligt, lille museum. Som et af de desværre alt for få museer i Peru har det udmærket skiltning på engelsk. Det har desuden mange gode opsætninger af effekter. Museet skriver selv, at det er »Et sted der fejrer det, man har opnået i fortid og nutid, og et sted, hvor man kan lære af dette«. Både landbrugsafdelingen og den arkæologiske afdeling er spændende. Museet har også keramikværksted.

Næste side:
Kirkegængere i
Ollantaytambo.

En guide forklarer på
Soltemplet ved
Ollantaytambo.

På vejen mellem plazaen og jernbanestationen ligger flere gode hoteller, og det er også her, at turister, der skal med toget til Machu Picchu, bliver sat af. For at komme ind på det lille, lukkede stationsområde, skal man vise både billet og pas.

Ruinerne

Umiddelbart bag Ollantaytambo rejser terrasser med høje mure sig op ad bjergsiden. På toppen ligger et af inkaernes forsvarsværker med tilhørende tempel. Det nåede aldrig at blive bygget færdig, hvilket giver den besøgende mulighed for at se, hvordan man fik transporteret de store sten på plads. Stenbruddet lå op ad bjergsiden på den modsatte side af floden. Det har ikke voldt de store problemer at få stenene ned til floden. Det var mere arbejdskrævende at få dem over på den anden side. Først blev stenene trukket ned til flodbredden. Herefter gravede man en kanal, der førte vandet bag om stenene, lavede en dæmning over det tørre flodleje og fortsatte transporten. Fra dette sted kan man stadig den store jordrampe, der blev brugt til at få stenene op til byggepladsen.

Står man på parkeringspladsen foran ruinerne og ser op mod toppen, falder øjnene straks på seks enorme opretstående klippestykker. Flere sten skulle have været føjet til denne mur. En af dem ligger endnu neden for jordrampen nær Urubambafloden.

De store sten udgør soltemplet, og man aner konturerne at et andint kors på en af midterstenene. De smalle sten mellem de store sten gjorde det muligt for muren at modstå jordskælv.

Fra den lange trappe kommer man op til en mur af store, fint tilhuggede sten, der stadig har de fremspring, der gjorde det muligt for stenhuggerne at understøtte stenene med stolper, når de skulle tilpasse under- og overside af to sten.

Længere oppe findes flere bygninger, der har fungeret som beboelser, og bag dem en forsvarsmur til beskyttelse mod vest. En sti fører videre op ad bjerget til en række nicher. Herfra er en flot udsigt til det snedækkede bjerg Veronicas 5750 meter høje tinde.

Mange funktioner

Neden for ruinen umiddelbart nord for parkeringspladsen er en bar klippe, hvori der på toppen er udhugget en skråtstillet briks. Det siges, at den fungerede som operationsbord, når inkaernes hjernekirurger foretog operative indgreb i kraniet.

Oppe på bjergsiden modsat ruinerne ses et lille bygningsværk. Det fungerede som opbevaringssted for majs.

Man har længe ment, at fortet er bygget for at beskytte inkaerne mod eventuelle angribere fra lavlandet. Det er imidlertid påpeget, at byggeriet er lavet, så det har forsvarsværket orienteret mod Den Hellige Dal. Dette sammen med dets ufuldendte stadie tyder på, at det er bygget af Manco Inca som et værn mod spanierne forud for Hernando Pizarros angreb.

Slaget ved Ollantaytambo

I 1536 trak Inca Manco sig tilbage til Ollantaytambo, efter at han havde tabt slaget på Sacsaywaman i Cusco. Francisco Pizarros bror, Hernando Pizarro, indledte året efter et modangreb for at tage inkalederen til fange, og dermed endeligt knække inkaerne. Inca Manco havde forskanset sig med sin hær på toppen og var klar til kamp, da 70 spanske ryttere, 30 fodfolk og et ukendt antal indianske håndlangere forsøgte at forcere de stejle terrasser. De blev mødt med pile, rullesten og spyd og magtede ikke at indtage fortet. Men Inca Manco havde endnu en trumf i ponchoen. Gennem et net af kanaler ledte han Patacanachaflodens vand ud på området neden for fortet og oversvømmede dermed spaniernes udgangspunkt. Da hestene ikke længere kunne bevæge sig frit, var slaget tabt. Pizarro vendte tilbage til Cusco, og inkaerne havde fået endnu en stakket frist. Manco vidste dog, at Ollantaytambo ikke var et fremtidssikret sted, og han satte kursen mod Vilcabamba i juli 1537, da tilstedeværelsen af spanske tropper omkring Cusco blev for massiv.

Inkaruinen ved Ollantaytambo fungerede som både tempel og forsvarsværk.

DEN GLEMTE BY

Heldigvis fandt hverken de spanske erobrere eller kolonitidens herskere Machu Picchu, og byen undgik derfor at blive ødelagt, sådan som spanierne ellers ødelagde inkaernes bygningsværker i Cusco.

PACHACÚTEC

Pachacútec, der også hed Yupanqui, var den niende inka i den officielle "kongerække". Pachacútec betyder "Ham som vælter rum og tid" og Yupanqui betyder "Med ære.

Pachacutec nærmest væltede Andesbjergenes ved at han erobrede store landområder. Han stod også bag omfattende byggerier og omlagde Cusco.

Han æres stadig som en stor statsmand.

Machu Picchu

Tempelområder, smukt udformede huse og rituelle bade. Beboelseskomplekser, terrassemarker og en festplads viser, at inkaen Pachacutec, der herskede fra 1438 til 1471, fik Machu Picchu bygget som en hellig ferieby til sig selv og rigets elite. Arkæologer mener, at Pachacutec byggede Machu Picchu mellem 1450 og 1470, og at den var kronen på værket.

Beboet og forladt

Forskere og turister har gennem 100 år funderet over, hvorfor Machu Picchu blev forladt så fuldstændigt, at spanierne aldrig hørte om stedet. Nogle har påpeget, at der fundet et ufærdigt vandforsyningsystem, som om Machu Picchu blev forladt, fordi der ikke var tilstrækkelige mængder vand. Studier af iskappen på et bjerg nær Cusco har imidlertid vist, at klimaet i 1500-tallet var meget nedbørsrigt. Den mest sandsynlige forklaring er, at Machu Picchu blev forladt, da borgerkrigen mellem halvbrødrene Atahualpa og Huascar brød ud i 1527. Samtidig havde europæiske sygdomme bredt sig fra Caribien ned gennem Andesbjergene, inden spanierne selv ankom. Krig og sygdom kan derfor meget vel have betydet, at inkaerne valgte at forlade Machu Picchu, der krævede mange ressourcer at holde funktionsdygtig.

Inden inkaerne forlod den hellige by for eliten, fjernede de selvfølgelig alle betydningsfulde genstande. Det forklarer også, hvorfor der ikke er fundet de guld- og sølvskatte, som man ellers skulle forvente, at byen var rig på. En beretning fra 1562 fortæller også, at de oprørske inkaer i Vilcabamba havde brændt og ødelagt alle huse i området for at etablere sikkert og ubeboet stødpudeområde mellem spansskontrolleret Cusco og Vilcabamba, hvor de sidste frie inkaer holdt stand.

Glemsel og genopdagelse

Et spansk dokument fra 1568 refererer til "Picho" nord for Cusco, hvor de indfødte dyrkede coca, og som tidligere havde været inkaen Pachacutecs kongelige ejendom. I 1874 tegner tyskeren Herman Göhring et kort over området, hvor navnet Picchu figurerer.

Da den amerikanske historiker Hiram Bingham kommer til Cusco i 1911, køber han et par krukke af en Agustín Lizárraga, der selv har haft dem med fra Machu Picchu.

Peruansk hjælper
fotograferet i Hoved-
templet på Machu
Picchu i 1912.

HIRAM BINGHAM

Amerikaneren Hiram Bingham kendes som manden, der opdagede Machu Picchu. Men Bingham var ikke den første ikke-peruaner, der besøgte Machu Picchu. Han var derimod manden, der gjorde den "videnskabelige" opdagelse af Machu Picchu.

Baggrund

Grunden til at Hiram Bingham kom til Cusco i 1911 for at indlede jagten på inkaernes sidste hovedstæder var, at han to år tidligere nærmest ved et tilfælde havde besøgt Choquequirao, og der havde fået interesse for de sidste inkaers historie.

Flygtigt besøg

På sin rejse ad en nyetableret karavanevej langs Urubambafloden på sin vej til Vilcabamba slog Bingham d. 23. juli lejr ved Mandor Pampa neden for Machu Picchu. Næste morgen guidede en lokal bonde for en sølvdollar Bingham op på bjerget, hvor en gruppe bønder dyrkede jorden på Den Centrale Plads. Bingham blev kun få timer på stedet, før han fortsatte sin rejse. Sikkert fordi han ikke blev klar over ruinbyens størrelse og fordi, han vidste, at dette ikke var en af de forsvundne hovedstæder i Vilcabamba.

Bingham drog videre, lyttede til lokalbefolkningen, og fandt de følgende uger begge inkaernes to hovedstæder i Vilcabamba; Vitcos ved Huancacalle og Espiritu Pampa på grænsen til junglen.

En opsætning på Museo Machu Picchu i Cusco, der viser Hiram Bingham på en af hans ekspeditioner.

Binghams undersøgelser

I 1912 kom Hiram Bingham tilbage til Peru, men undersøgelser af Machu Picchu gav han kun ringe opmærksomhed. Han nåede dog at tage en serie fotos, som National Geographic offentliggjorde i 1913. Artiklen satte stor fokus på Machu Picchu, gjorde Bingham berømt fra den ene dag til den anden.

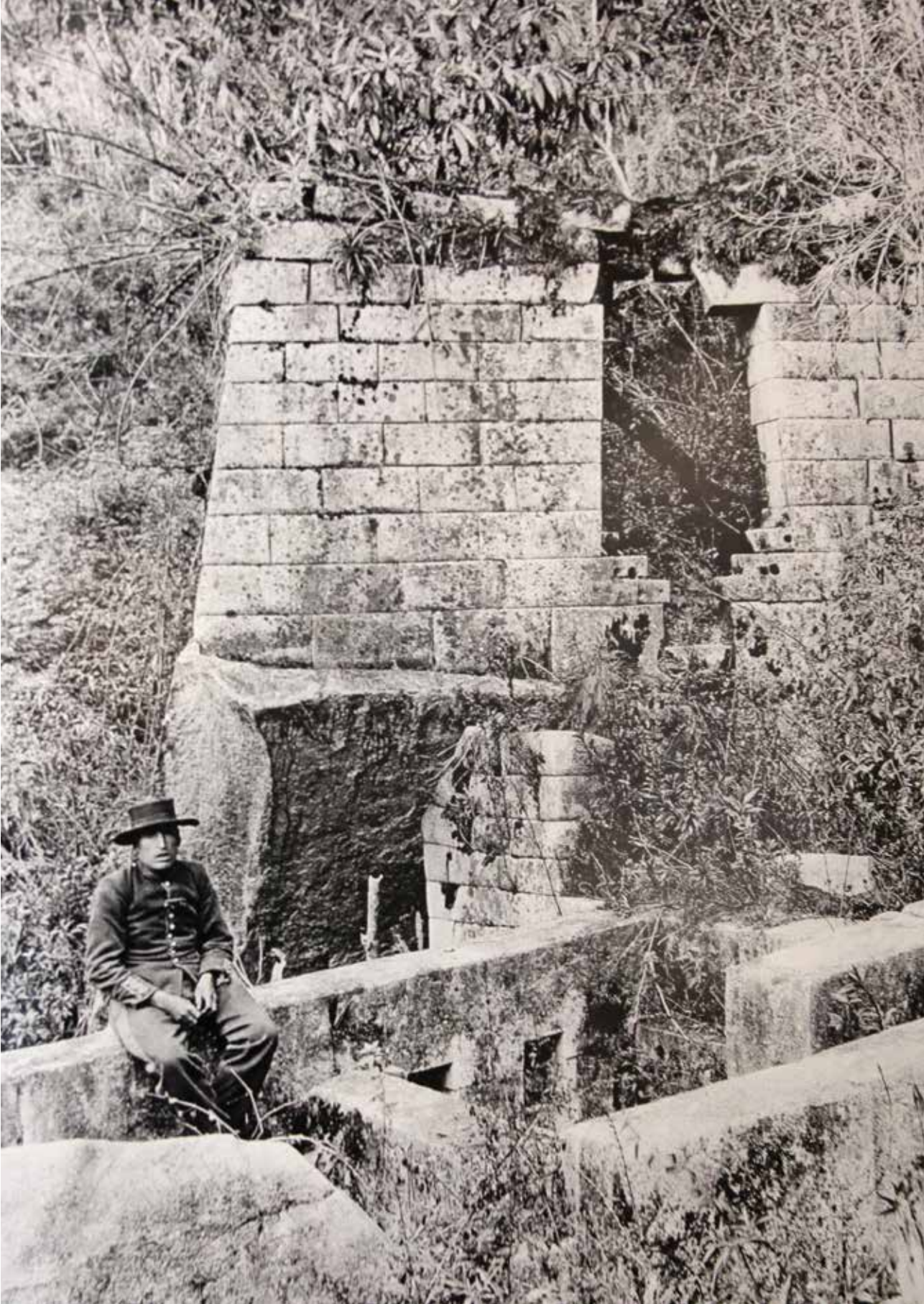
De følgende år gennemførte Bingham yderligere ekspeditioner for at rydde ruinerne for planter og udforske Machu Picchu med støtte fra Yale-universitetet i USA og National Geographic Society. Under sine ophold opdagede han alle ruinerne langs Inkastien på nær Wiñay Wayna, der først blev opdaget under en skandinavisk ekspedition i 1941.

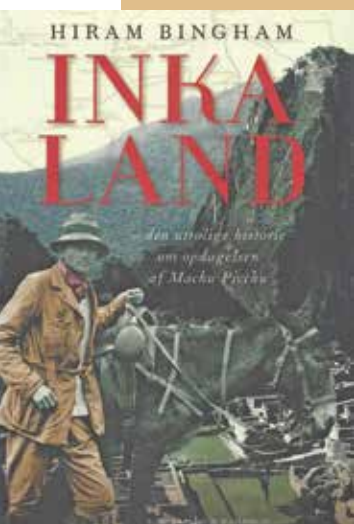
Binghams egen beretning

På næste opslag er uddrag af Binghams beskrivelse af sit besøg på Machu Picchu d. 24. juli 1911.

Næste side:

Sergent Carrasco sidder på ved Soltemplet.

INKALAND

Teksterne på dette opslag er uddrag fra Hiram Bingham's egen bog *Inkaland*, hvor han beskriver sit første besøg på Machu Picchu d. 24. juli 1911.

Bogen udkom første gang i 1922, og indeholder hans egne beretninger om sine rejser i Sydamerika.

Med i beretningen er den peruanske sergent Carrasco, der fulgtes med Bingham op på Machu Picchu.

Det første syn af Machu Picchu

Uden den mindste forventning om at finde noget, der var mere interessant end destensatte terrasser, som jeg allerede havde fået et glimt af, forlod jeg endelig den kølige skygge i den behagelige lille hytte og klatrede videre op af bjergkammen og rundt om et lille forbjerg. Arteaga havde "været her en gang før" og besluttede sig for at hvile og sludre med Richarte og Alvarez inde i hytten. De sendte en lille dreng med mig som guide.

Næppe havde vi rundet forbjerget, før stenbyggeriet begyndte at få en højere kvalitet. En række smukt byggede terrasser, som hver var 180 meter lange og 3 meter høje, var for nylig blevet reddet fra junglen af indianerne. En skov af store træer var blevet hugget ned og brændt af for at lave en rydning, så man kunne dyrke jorden. Da jeg krydsede disse terrasser, kom jeg ind i den uberørte skov på den anden side og stod pludselig i en labyrint af smukke granithuse! De var dækket af træer og mos og århundreders vækst, men i den tætte skygge, skjult i bambuskrat og sammenviklede lianer, kunne man her og der se mure af hvide granitsten, som var omhyggeligt udhugget og utrolig fint sat sammen. Bygninger med vinduer var der mange af.

Under en udhugget klippe viste den lille dreng mig en hule, der var smukt kantet med de finest tilhuggede sten. Det var tydeligt, at den var tænkt som et kongeligt mausoleum. På toppen af denne kampesten var der lavet en halvcirkelformet bygning. Muren fulgte klippens naturlige kurve og var fæstnet til den med et af de fineste eksempler på murerarbejde, jeg nogensinde har set. Denne smukke mur, der var lavet af omhyggeligt sammenpassede kvadersten af ren hvid granit, specielt udvalgt på grund af deres fine struktur, var en dygtig kunstners værk.

Murens indvendige overflade var brudt af nicher og firkantede stenpløkke. Murens ydre overflade var fuldstændig enkel og uudsmykket. De nederste skifter, der var af særligt store sten, gav den et solidt udseende. De øverste skifter, hvor størrelsen blev mindre op mod toppen, gav bygningen lethed og elegance. De flydende linjer, stenenes symmetri og skifternes gradvise overgang skabte tilsammen en fantastisk virkning, der var blødere og smukkere end Den Gamle Verdens marmortempler.

Den peruanske sergent Carrasco står ved Solstenen sammen med drengen, der viste Bingham og Carrasco vej til Machu Picchu.

Templet med de tre vinduer

Jeg gik op ad en fantastisk, stor trappe af store granitblokke, hen langs en pampa, hvor indianerne havde en mindre grøntsagshave og kom ind i en lille rydning. Her lå der ruiner af to af de fineste bygninger, jeg nogensinde har set i Peru. Ikke alene var de lavet af udvalgte blokke af hvid granit med en smuk struktur; deres mure indeholdt kvadersten af kyklopstørrelse, 3 meter lange og højere end et menneske. Synet holdt mig tryllebundet.

Hver bygning havde kun tre mure og var fuldstændig åben på siden ud mod rydningen. Hovedtemplet havde en række meget smukt udformede nicher, fem højt oppe i hver ende og syv på den bageste mur. Der var syv rækker sten i endevæggene. Under de syv bageste nicher var der en rektangulær blok, som var 4 meter lang, formentlig et offeralter. Bygningen så ikke ud, som om den nogensinde havde haft et tag. Det øverste skifte af smukke, glatte sten var ikke lavet til at blive dækket til.

Det andet tempel ligger på østsiden af pampaen. Jeg kaldte det for Templet med de tre vinduer. Ligesom sin nabo er det enestående blandt inkaruiner. Dets østlige mur, som vender ud mod citadellet, er en massiv stenramme for tre iøjnefaldende store vinduer, som tydeligvis var for store til at tjene noget nyttigt formål og dog yderst smukt lavet med største omhu og soliditet. Dette var tydeligvis en særlig vigtig ceremoniel bygning. Intet andet sted i Peru er der, så vidt jeg ved, en lignende bygning, der lige så tydeligt er "en stenmur med tre vinduer". Disse ruiner har ikke andet navn end det bjerg, hvis skrænter de ligger på.

Man skulle ikke være ekspert for at forstå, ud fra det glimt af Machu Picchu den regnvejrsdag i juli 1911, hvor Sergent Carrasco og jeg så det første gang, at der her var nogle helt udsædvanlige og meget interessante ruiner.

Nederst til højre i billedet aner man Templet med de tre vinduer. Billedet er taget af Bingham d. 24. juli 1911.

Et håndkoloreret billede taget nogle dage før besøget på Machu Picchu. Bingham står til højre.

RUNDT I RUINBYEN

Machu Picchu består af to dele, der er adskilt af en aflang græsdaækket esplanade i flere niveauer. Som besøgende kommer man først til den del, hvor de vigtige templer befinder sig. Bagefter vandrer man gennem beboelseskvarterne.

Hovedindgangen

Når man fra hotelbyen og togstationen Aguas Calientes har kørt de 700 højdemeter i bus op gennem hårnålesvingene på ”Hiram Bingham Road”, står man af på parkeringspladsen foran luksushotellet Hotel Machu Picchu Ruinas. Ved hovedindgangen til ruinerne er der café og toiletter, hvad der ikke er inde på selv Machu Picchu, så det er med at få tisset af og købt vand, inden man går ind. Bedst er det at købe vand nede i Aguas Calientes, hvor det er væsentligt billigere. Ved indgangen scannes billetten og man skal vise pas.

Udsigt fra indgangen til Machu Picchu.

Terrasserne

Lidt efter hovedindgangen går man gennem fire huse, som Bingham mente var beboelse for de personer, der havde opsyn med terrasserne. Som nogle af de få på Machu Picchu er husene tækket, og giver dermed et fyldestgørende indtryk af, hvordan inkaernes huse så ud. Indgangen gennem de fire huse eksisterede ikke på inkaernes tid, men er lavet for at lette adgangen for turister.

Kort efter de fire huse fortsætter man lige frem gennem terrasserne i landbrugsområdet til ruinområdet. På terrasserne har man kun kunnet avle en høst om året, da der ikke er overrislingsanlæg, så man har kunnet høste en ekstra gang i den tørre årstid. Forskere har beregnet, at udbyttet har været knap 30 tons majs om året, hvilket kun har været nok til at brødføde omkring 300 personer. Derfor hentede man sandsynligvis fødevarer højere oppe i Urubambadalen. Måske brugte man majsene fra terrasserne på Machu Picchu til den majsøl, som var et centralt element i ceremonier og rituelle ofringer.

Terrasserne ender ved en trappe, der fører hele vejen fra de nederste terrasser til den originale hovedindgang til Machu Picchu.

Næste side:
Soltemplet.

Opsynsmandens hus
rejser sig ovenfor
terrasserne.

Opsynsmandens hus

En anden vej ind på Machu Picchu tager man ved lige før de fire huse før terrasserne at gå op til venstre ad en sti. Stien stiger ret kraftigt, men den ti-tvye minutter lange opstigning belønner sig!

Når man kommer ud af den lille kratkoy, åbenbarer den første udsigt sig ud over Machu Picchu på en terrasse, som man følger frem. Ved at gå videre opad går man først over det sted, hvor Inkastien kommer ind på Machu Picchu, og derefter op til det ensomt beliggende, tækkede Opsynsmandens Hus, der kan ses fra store dele af Machu Picchu. Bag huset er terrasser og græsarealer, hvor man kan slappe af og beruse sig i den

udsigt, som man på forhånd kender fra billeder. Det er herfra, at det ”klassiske” billede af Machu Picchu er taget. Under udgravningerne på græsarealet fandt Bingham de skeletter, som tidens forskere fejlagtigt bedømte til hovedsageligt at være fra kvinder. På græsarealet er en stor klippe, som Bingham benævnte begravelsesklippen. Her forestillede han sig, at lig lå til tørring, inden de skulle mumificeres.

Oprindelig indgang

Lige nedenfor Opsynsmandens Hus slutter Inkastien, som skråner op ad Machu Picchu-bjergets side til Solporten, Intipunku. Har man kræfter og tid i overskud, kan man gå op til Intipunku. Længere tilbage ad Inkastien er det ikke tilladt at gå.

Fortsætter man de sidste meter ad Inkastien, når man efter 50-60 meter den oprindelige hovedindgang til Machu Picchu. Huller i de store sten på indersiden af »dørstolperne« har fungeret som en del af et låsesystem, der med sammenbundne stolper har kunnet blokere indgangen.

Efter hovedindgangen går man gennem en sammenbygget række

Den oprindelige
hovedindgang.

beboelseshuse, der sandsynligvis har huset inkaens nærmeste medarbejdere og tjenerstab. I stenbruddet på bakken efter beboelseshusene ligger store klippeblokke spredt. Her har håndværkerne forarbejdet de rå klipper til byggesten. Her ser man, at byggeriet stadig stod på, da Machu Picchu blev forladt.

Ved at gå ned ad trapperne til højre kommer man til et af de vigtigste områder på Machu Picchu; Soltemplet og de omkringliggende bygninger.

Soltemplet med alteret, der hugget ud af den klippe, som templet er bygget på og omkring.

Soltemplet og templet for Pachamama

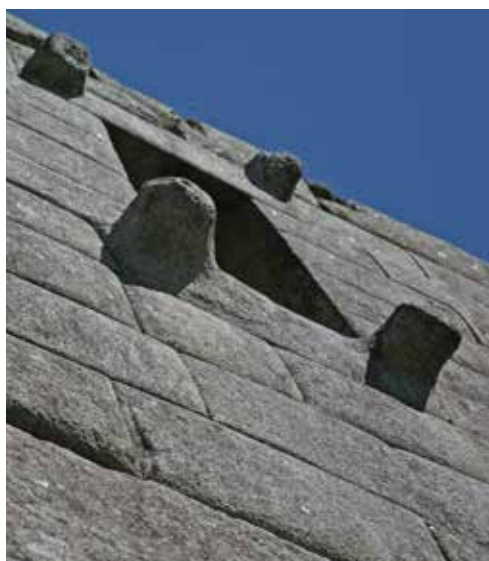
Soltemplet kan kendes på den buede mur, der vender ud mod den centrale tempelplads. Templets mure består af flere hundrede næsten identiske og perfekt tilhuggede sten. Den bagerste indermur har fem nøjagtig ens nicher, hvor præsterne har haft guldgenstande stående. Indgangen til templet er lukket af, så det er desværre ikke muligt at komme ind og se det høje stenalter bag den buede mur. Derimod er det muligt at se ned på alteret fra et af husene over Soltemplet.

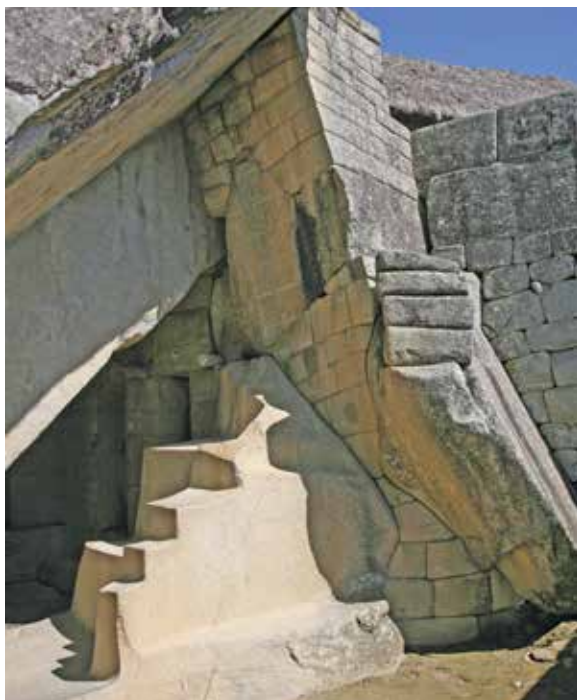
Alteret er sandsynligvis blevet brugt til ofringer, og når helt hen til det vindue, som vender ud mod tempelpladsen. Udvendigt har vinduet fire fremspring, der har været brugt til at fastgøre en anordning, der kastede skygge ind på alteret. Ved vintersolhverv den 21. juni står solens stråler ind gennem vinduet.

Man kender ikke betydningen af det andet vindue, der vender hen mod indgangen til Machu Picchu, men også dette vindue har fremspring af sten.

På siden ud mod de 16 rituelle bade er en dør lignende åbning med sten med små huller igennem stenene ved "fodpanelet". Måske har hullerne været brugt til at binde en trappe af træ fast med.

Måske har fremspringene været brugt til at holde en tildækning af vinduet.

Kongegraven under Soltemplet.

Et af de rituelle bade ved Soltemplet.

Kongegraven

Under templets fundament er der en hule, som Hiram Bingham døbte Kongegraven uden dog at have fundet knogler. Det meget fine stamarbejder tyder mere på, at rummet under klippen har været brugt til ceremonier.

I dag benævner nogle af Machu Picchus guider hulen for Templet for Pachamama – Moderjord.

Umiddelbart til venstre for templet er en flot lille bygning i to etager, som Bingham benævnte Prinsessens Palads. Den har sandsynligvis været bopæl for betydningsfulde personer med tilknytning til templet.

Rituelle bade

Langs med og ned gennem trappen ved siden af Soltemplet løber en lille vandkanal gennem De Seksten Rituelle Bade. Vandet kommer fra to kilder nær Inkastien oven for Machu Picchu. Kanalen herfra og til badene er et stykke meget sofistikeret ingeniørarbejde, der er bygget, så der selv ikke i regntiden kommer mere vand ned til Machu Picchu, end badene kan klare. Faldene og badene er udformet, så de aldrig løber over eller svines til, men forsyner byen med rent vand året rundt. Læg mærke til, hvor forskelligt de seksten bade er konstrueret for at tilgodese forskellige behov. Nogle kan bruges til at vaske sig i og andre til at hente vand i.

Rituelle afvaskninger var en vigtig del af inkaernes religiøse praksis. Vandet selv var også et element, som man ærede. Rituelle bade og fontæner var derfor til stede på alle vigtige inkabyggerier. Således også her mellem Soltemplet og Det kongelige område.

Det taglagte hus med tre vægge går under navnet Bademesterens Hus. Med kun tre vægge er det dog usandsynligt, at det har været et beboelseshus – snarere et depot.

Det kongelige område

På den anden side trappen med vandkanalen ligger de huse, der kaldes Det kongelige område. Sandsynligvis er det her, at inkaen Pachacutec har boet, når han har opholdt sig på Machu Picchu.

Går man ud gennem husene til terrassen, der vender ud mod den centrale plads, finder man en glasdækket udgravning. Kik ned og opdag, hvordan terrasserne er understøttet af mure under jorden.

Den centrale tempelplads

Den centrale tempelplads er et andet vigtigt område på Machu Picchu. Med front mod Den centrale tempelplads ligger Templet med de Tre Vinduer. Der har været teorier om, at templet skulle have en forbindelse til legenden om, at de første inkaer stammede fra en hule eller hus med tre vinduer. Tager man fra Den centrale plads templet i nærmere øjesyn, ser man imidlertid, at der oprindeligt har været et vindue mere på hver side af de tre nuværende. Læg samtidig mærke til de store blokke, der udgør den nederste del af muren.

På siden ud mod Den centrale tempelplads står en stenøjle, der har båret en stor træstamme, der understøttede taget.

Huset til højre for templet kan have været bolig for præster. Til venstre ligger Hovedtemplet, som man mener, var det vigtigste tempel på Machu Picchu. Dels på grund af størrelsen, og dels fordi det bagved har et sakristi, hvor præsterne kan have forberedt sig på ceremonierne. Den ødelagte mur i Hovedtemplet skyldes et stort træ, som gennembrød muren i de århundreder, da Machu Picchu var affolket. Ved den venstre indgang til sakristiet er en sten med ikke mindre end 32 hjørner. Foran Hovedtemplet står en pyramidelignende sten, der siges at repræsentere Sydkorset.

Templet med de tre vinduer på den hellige tempelplads er orienteret nøjagtig i retning af solopgangen d. 21. juni.

Vi kender ikke den fulde betydning og funktion af Solstenen.

På vintersolhverv d. 21. juni kaster Solstenen en skygge, der danner en trekant omkring et indhugget øje.

Den hellige sten.

Solstenen

Fortsætter man ad stien bag Sakristiet, kommer man op på den bakke, hvor inkaerne havde deres største helligdom – Intihuatana. Ordet er quechua og betyder »det sted, man tøjrer solen«. Inkaerne havde en »solsten« i alle vigtige byer, men denne er den eneste, der undgik spaniernes ødelæggelse. Erobrerne blev hurtigt klar over, at Intihuatana-stenen var centrum i inkaernes solkult, og den skulle derfor ødelægges – for dem eksisterede kun én sand gud.

Man kender ikke den nøjagtige funktion af stenen, men om morgenen ved vintersolhverv kaster en kant på stenen og en kant på stenblokken bag solstenen en trekantet skygge i hvis midte er hakket et øje. Fortsætter man på vintersolhvervs morgen solstrålernes linje over Solstenen til bjergsiden vest for Machu Picchu, rammer de ind gennem den midterste af fem døråbninger på et tempel i den meget lidt kendte ruinby Llaqtapata. Denne ruinby kommer man forbi på vandringen på ruten Salcantay. Dette er et strålede eksempel på, hvordan inkaerne byggede deres vigtigste templer, så deres indbyrdes placering og placering i naturen var afstemt efter solens retning ved solhverv og jævndøgn.

Den hellige sten

Fra bakken med Solstenen følger man pilene ned ad bakken og videre langs ned til den bagerste del af Den centrale plads til to trevæggede bygninger, der åbner ud mod en lille plaza. Plazaens østvendte side udgøres af en flad og flere meter høj klippe, Den Hellige Klippe, der har samme konturer, som bjergene på den anden side af Urubambafloden. Bag den lille plaza er registreringsboden, hvorfra turen op til Wayna Picchu starter.

En esplanade i flere etager adskiller tempelområderne og beboelseskvarteret.

Beboelseskvarteret

På vejen tilbage mod hovedindgangen går man gennem beboelseskvarteret. Mange af bygningernes gavle var styrtet sammen, da Bingham gjorde Machu Picchu kendt, men er nu genopført.

I en bygning midt i kvarteret er to sten i jorden hugget ud, så de synes at have været mortere. De er meget flade, og kan ikke have indeholdt ret meget majs under brug. Der eksisterer en teori om, at de har indeholdt vand og fungeret som spejl, hvor man har kunnet "fange" himmellegemer".

Kondortempelet

Nær den store trappe, der adskiller terrasseområdet fra beboelseskvarteret, finder man Kondortemplet. Det ene hjørne af en flad klippe på jorden er udhugget, så det meget tydeligt ligner en kondors hoved. En hesteskoformet sten foran minder om kondorens hvide halsring. Står man foran hovedet, minder to skrå klipper om kondorens vinger. For inkaerne symboliserede kondoren den kosmiske verden over mennesket.

Efter besøget i kondortemplet slutter den normale rundtur på Machu Picchu.

Kondortemplet.

AGUAS CALIENTES

Alle der besøger Machu Picchu, kommer igennem Aguas Calientes. Der er ikke vej til byen, men derimod jernbane fra Ollantaytambo og Hydro Electrica. Her er masser af hoteller og restauranter.

Hovedgaden Av.
Pachacutec fører fra
plazaen i Aguas Calientes
til de varme bade.

Næste side:
Plazaen i Aguas Calientes.

Shuttlebusserne kører fra
holdepladsen ved siden
af den nederste bro over
floden.

Aguas Calientes

Aguas Calientes, der også hedder Machu Picchu Pueblo, ligger klemmt inde mellem floden og de stejle bjerge. Byen lever næsten udelukkende af turister, der besøger Machu Picchu. Et hav af hoteller, restauranter og caféer lokker med pizzaer fra stenovn, gratis Pisco Sour og kolde øl.

Livet er centreret omkring den lille plaza med en markant statue af inkaen Pachacutec, langs hovedgaden af samme navn og på begge sider af jernbaneskinneerne. Her er en af de eneste kombinationer af gågade og jernbanelinje. Når et tog langsomt kører forbi, træder man blot til side

og lader det passere. De eneste tog, der kører ned ad hovedgaden, er de få daglige, der kører rundt om Machu Picchu til stationen ved vandkraftværket Hydro Electrica.

Varme bade

Aguas Calientes betyder "varme vand" og refererer til de varme kilder og bade, der er i byens øvre udkant. Badeanstalten finder man ved at fortsætte 700-800 meter op ad hovedgaden Pachacutec på venstre side af den lille flod, der deler byen i to. Efter en lang, varm dag på Machu Picchu, er der mange som nyder et bad i bassinerne, der har forskellige temperaturer. Vær opmærksom på, at de lukker kl. 18.

Bus til Machu Picchu

I den nedre ende af byen ved jernbaneskinneerne er det stoppested, hvor man stiger på busserne op til Machu Picchu. Dagens første bus kører kl. halv seks.

Shuttlebusser mellem Aguas Calientes og Machu Picchu kører i pendulfart fra kl. 05.30 til cirka kl. 19.00. I højsæsonen er der kø ved afgangsstedet allerede fra kl. cirka 05.00, da mange ønsker at komme

Jernbanestationen i
Aguas Calientes.

afsted så tidligt som muligt. Busbilletten kan man købe ved busholdepladsen. Turen op til hovedindgangen tager cirka 30 minutter.

Det er muligt at gå op til Machu Picchu. Afsæt et par timer. Turen ned kan gøres på en time til halvanden.

Jernbanestationen

Jernbanestationen er et lukket område, hvor rejsende skal vise billet for at komme ind. Trods det, at rigtig mange rejsende passerer gennem den forholdsvis lille station, er der meget styr på udkald til de enkelte afgang.

Ved ombordstigning i toget skal man ud over billet også vise pas.

Vejen mellem stationen og hovedgaden i Aguas Calientes, hvor hotellerne ligger, fører gennem de smalle smøger på det overdækkede marked. Her er ingen vej og derfor heller ingen taxier. Derfor skal man ikke have mere bagage med til Aguas Calientes, end man selv kan bære eller rulle i sin kuffert.

Togrejsen til og fra Aguas Calientes

Langt de fleste turister kommer til Aguas Calientes med toget fra Ollantaytambo. Jernbanen løber hele vejen ved siden af Urubambafloden.

Ved kilometermærke 82 kører man forbi den fodgængerbro over floden, hvor Inkastien starter. Ved indgangen til den venstre dal på venstre side efter Ollantaytambo ligger ruinen Patallacta, der for inkaerne var en vigtig kontrolpost inden Machu Picchu.

Halvanden times kørsel efter Ollantaytambo og cirka ti minutter før Aguas Calientes kører man forbi dæmningen, hvor vand opfanges til vandkraftværket Hydro Electrica, der ligger nedenfor Machu Picchu. Vandet ledes gennem en tunnel i bjergene og ned til turbinerne gennem store rør, som man kan se fra Machu Picchu.

DE REBELSKE INKAER

Først 39 år efter spaniernes erobring af Cusco, lykkedes det dem at fange den sidste inkakonge Túpac Amaru i Vilcabambas svært tilgængelige bjerge. Fra de vildsomme bjerge bag Machu Picchu udførte de sidste frie inkaer guerillaaktioner.

De spanske erobrere indsatte i 1534 den 20-årige Manco Inca som marionetkonge, da de havde indtaget Cusco og vundet magten i inkaernes rige. Året efter trådte Manco Inca i karaktér ved at flygte og samle en hær på op til 200.000 krigere. Efter at have tabt slag ved Cusco og Ollantaytambo flygtede inkaerne til Vitcos i Vilcabambabjergene. At Manco Inca overlevede endnu et angreb her, skyldes udelukkende spaniernes grådighed, idet det lykkedes ham at flygte, mens spaniere tog for sig af paladsets guldskatte, majsøl og kvinder. Spanierne vendte rige og tilfredsstillede – men uden inkakongen, tilbage til Cusco.

Guerillaaktioner mod erobrerne

For at være mere i sikkerhed vandrede Manco Inca og hans følgere mod junglen, og byggede en ny hovedstad på Åndernes Slette – Espíritu Pampa på kanten af Amazonas. Herfra foretog inkaerne de næste årtier guerillaaktioner mod den spanske erobringsmagt. Allerede i 1536 havde Manco Inca organiseret et angreb så langt væk som Lima på kysten. Et par år senere udrustede de spanske erobrere endnu en hær for at fange Manco Inca i Vilcabamba, men også denne gang uden held, selv om de indtog alle inkabyer inklusiv Manco Incas nye hovedstad på Espíritu Pampa.

Manco Inca døde dog for spanske hænder i 1544. Nu overgik magten til Manco Incas søn Sayri Tupac. Sayri Tupac forlod Vilcabamba og de frihedselskende inkaer i 1557, da han accepterede et landområde i Yucay nær Pisac i Den Hellige Dal som betaling for at lade sit folk i stikken. Men hermed sluttede modstanden mod spanierne ikke.

En inkahær, nu under ledelse af Titu Cusi, en anden af Manco Incas sønner, fortsatte angrebene fra deres skjul i Vilcabamba. Titu Cusi var samtidig en snedig diplomat, der hele tiden stillede spanierne i udsigt, at han ville overgive sig. Han lod endog spanske missionærer komme ind i Vilcabamba.

Túpac Amaru – den sidste inka

Da Titu Cusi døde i 1571, blev tronen besat af Túpac Amaru, endnu en af Manco Incas sønner. Året efter foretog spanierne yderligere et angreb på inkaernes modstandshær, hvor de trængte helt frem til hovedstaden Espíritu Pampa, som de fandt sat i brand af den nu flygtende inkahær. Túpac Amaru fangede spanierne nedstrøms floden fra Espíritu Pampa og førte ham bundet til Cusco. På den centrale plads i Cusco henrettedespanierneTúpac Amaru, inkaernes sidste hersker, og satte dermed endegyldigt punktum for inkariget.

Navnet Túpac Amaru er stadig symbolet på de undertryktes kamp mod magthaverne.

Statue af Manco Inca, der besluttede at indlede et oprør mod de spanske erobrere.

BVEINGOBIERNO
 ATOPRA AMARO LECOR
 TAN LA CAVE SE EL CVZCO

yncayana cauci may tam ringui sapra aucāhic homana huchayocha
 concayquita cuchon

Tegning i Felipe Guamán Poma's Inkacrònica viser henrettelsen af Túpac Amaru.

five

PISAC

Byen er et af de vigtigste stop på en tur gennem Den hellige Dal. Markedet på den lille plaza er hver dag fyldt med boder. Over byen er et stort ruin- og terrassekompleks. I udkanten af Pisac ligger flere centre, der laver ceremonier med ayahuasca.

Markedsboder på plazaen i Pisac.

Næste side:
Gade i Pisac.

Herunder:
Yogasal på retrætested.

unkter i Pisac er messen på quechua i kirken. Messen går lokalt under navnet Misa Para Alcaldes, Borgmestermessen, da den først og fremmest holdes for lederne af de små omkringliggende landsbyer, så de kan blive velsignet af den jomfrufigur, der beskytter dalen.

Omkring plazaen er der adskillige restauranter og caféer, og byen er et anbefalelsesværdigt sted at holde frokoststop, hvis man er på dagstur i Den Hellige Dal.

Byen

Pisac er på én gang en lille, typisk og en meget besøgt bjerglandsby. Man skulle ikke tro, at det var muligt at kombinere de to ting, men byen virker ikke spoleret.

Ud over ruinerne tiltrækkes turister først og fremmest af det store marked på plazaen. Her kommer bønderne på søndage og i mindre grad torsdage ind fra de omkringliggende landsbyer og bjergsamfund for at sælge deres afgrøder og købe dagligvarer. Handelen trives side om side med salget af kunsthåndværk, som fylder plazaen og sidegader.

Et af søndagens højdep-

Spiritualitet i Pisac

Pisac er centrum for spirituelle aktiviteter, og mange tilrejsende slår sig ned i længere tid for at deltage i retræter med yoga eller spirituelle ceremonier.

Det spirituelle center Paz y Lyz - "Fred og Lys" er et skønt sted at opholde sig, hvis man ønsker af slappe af, dyrke yoga eller være en del af Den Hellige Dals "samfund" af spirituelt interesserede tilrejsende, der har slået sig ned i området.

Pisac ruiner

Under ruinerne ved Pisac finder vi et af Perus største terrasseområder.

Ruinen ved Pisac består af yderst fint tilhuggede sten.

Ruinkomplekset på bjerget nås enten ad en ti kilometer lang asfalteret vej eller ad en godt mærket vandresti, der starter til venstre for kirken på plazaen i Pisac. Vandreturen op tager en god times tid. En anden mulighed er at køre op med taxi.

Kort før ruinerne deler vejen sig i to. Afkørslen til højre fører op til Quanchisracay – den første del af den øvre del af ruinkomplekset. Herfra går man langs terrasserne til de næste ruiner Q'alla Q'asa. På bjergsiden til højre kan man se nicher, hvor de døde blev begravet. Den videre sti er et godt eksempel på en inkavej af de bedste. Her er en smal portåbning, så vejen har kunnet spærres af. Man kommer også gennem Q'alla Q'asatunnelen. Undervejs mod den centrale og lavereliggende del af ruinerne er der flere særdeles gode udsigtspunkter.

Soltempel

Den mest betydningsfulde del af Pisac-ruinerne er centreret omkring Intihuatana, den lodrette sten på toppen af den fritliggende klippe inden for bygningen med den runde mur. Bygningen betegnes Soltemplet, og ved at aflæse stenens skygger kunne man følge med i årets gang. Den store firkantede bygning ved siden af Soltemplet var Månetemplet. Foran bygningerne løber en lille kanal ned til et badekar, hvor man har foretaget rituelle afvaskninger.

Neden for Intihuatana ligger en række huse bygget i oval. De menes at have været beboelse for præsterne. Videre ned ad bjergsiderne ligger de imponerende terrasser, hvoraf flere stadig er i brug. Ud over at fungere som religiøst og administrativt centrum for denne del af dalen var Pisac også det fæstningsanlæg, der skulle hindre de fjendtlige stammer fra lavlandet i at trænge ind i Cusco-området. I krisesituationer har terrassernes høje mure fungeret som fæstningsanlæg, og egnens befolkning har kunnet søge i sikkerhed på toppen.

Fra Pisac til Ollantaytambo

Strækningen på 60 kilometer fra Pisac til Ollantaytambo kan det let tage et par timer at køre. Undervejs passerer man gennem mange småbyer, hvor farten skal ned for at passere vejbump, der har form af en halv træstamme, der er lagt over vejen.

I Calca efter cirka 20 kilometer fører en sidevej op til den lille by Lares i 3207 meters højde. Lige uden for byen er varme kilder, hvor vandet løber ud velanlagte bassiner. Byen er udgangspunkt for den tre dage lange vandretur gennem højlandet

til Yanahuara nær Ollantaytambo.

Inkaens palads

På vej gennem Den Hellige Dal kommer man 18 kilometer efter Calca til Yucay, der sjældent indgår som stop på gruppeturenes dagsplan. Har man tid, og interesserer man sig for desidste inkaers historie, bør man stoppe ved den lille plaza. Her ligger Sayri Tupacs palads. Sayri Tupac var søn af den oprørske inka Manco Inca, der ledte den store belejring af Cusco i 1536 og ved Ollantaytambo vandt det eneste slag over erobrerne senere samme år. Efter slaget trak Manco Inca og de frihedskæmpende inkaer sig dybt ind i Vilcabambabjergene, hvor Manco Inca i 1544 blev dræbt af indtrængende spaniere. Herefter overtog hans søn Sayri Tupac tronen for at stå i spidsen for de rebelske inkaer. I 1557 accepterede Sayri Tupac et tilbud, som spanierne havde givet ham på et landområde i Den Hellige Dal og det palads her i Yucay, der tidligere havde tilhørt inkaen Huayna Capac. Paladset er åbent for besøgende. Sayri Tupac døde i 1560 - sandsynligvis af forgiftning.

Majs findes i mange farvevarianter, men det er den lysegule, som bruges til chicha.

Majsøl

Den Hellige Dal kaldes også Urubambadalen efter hovedbyen og trafikknudepunktet Urubamba. Her fører vejen op til Chinchero og Cusco. Urubamba er som myretue af trehjulede knallerttaxier, der suser ud og ind mellem minibusser, der fragter folk til og fra byen.

Yanahuara er en langstrakt by, hvor en handlekraftig, ældre kvinde har chichastedet El Descanso. Hun fortæller besøgende processen med at brygge chicha – majsøl, og deler gerne ud af smagsprøver.

Plazaen i Pisac er fyldt med boder og omgivet af caféer.

CUSCO

Cusco var inkaernes hovedstad, som de udlagde med form af en puma; kraftdyret, der symboliserer den jordiske verden. Centrum er den smukke plads Plaza de Armas. Oven for byen ligger fæstnings- og tempelkomplekset Sacsayhuamán.

Inkaerne anlagde Cusco, så byens omrids havde form som en puma.

Foregående opslag:
Kurvesælger på markedet San Pedro.

Næste side:
Inkaen Manco Inca, der startede oprøret mod de spanske erobrere.

Inkaernes Cusco

Ordet Cusco er afledt af quechuaordet Qosqo, der betyder »Verdens Navle«.

Arkæologer mener, at befolkningen i Cusco begyndte at dominere de omkringboende stammer omkring år 1100. Ikke meget tyder på, at de overvandt naboerne med magt, men snarere med deres evner til at organisere udførelsen af store anlægsprojekter og udvikle landbrug, hvilket gjorde dem til naturlige forbilleder.

De tidlige inkaer har også haft en stærk religiøs kultur. Ingen tvivl om, at der samtidig med ceremonielle handlinger også har været markeder, hvor egnens produkter er blevet handlet. Man formoder, at der i og omkring Cusco har eksisteret en fredelig enklave på et tidspunkt, hvor store dele af Andesbjergene var hærget af krige i kølvandet på Tiahuanaco- og Warikulturernes endeligt.

Den store inka

De fredelige tider fik en ende i 1438, da Chancasstammen fra nord invaderede Cusco. De militært uerfarne Cuscoboere blev nær løbet over ende, men den regerende herskers søn fik samlet tropperne og

nedkæmpet angriberne. Det førte til, at sønnen kom til magten og tog navnet Pachacutec – Manden der forvandler Jorden.

Pachacutec tildeles æren for mange af inkaernes vigtigste bygningsværker: Machu Picchu, Ollantaytambo, Pisac og Sacsaywaman samt en reetablering af Cusco i form som en puma – symbolet på styrke i den jordiske verden. Pumaens hals er bakken for enden af byen og dens hoved Sacsaywaman. Mellem pumaens for- og bagben ligger Plaza de Armas.

Halen er den nuværende gade Chullumayo, der strakte sig helt ned til det sted, hvor den store statue af Pachacutec står på vejen mellem centrum og lufthavnen. Statuen blev i øvrigt rejst i anledning af 500-året for Columbus' »opdagelse« af Amerika af den daværende borgmester og byrådet.

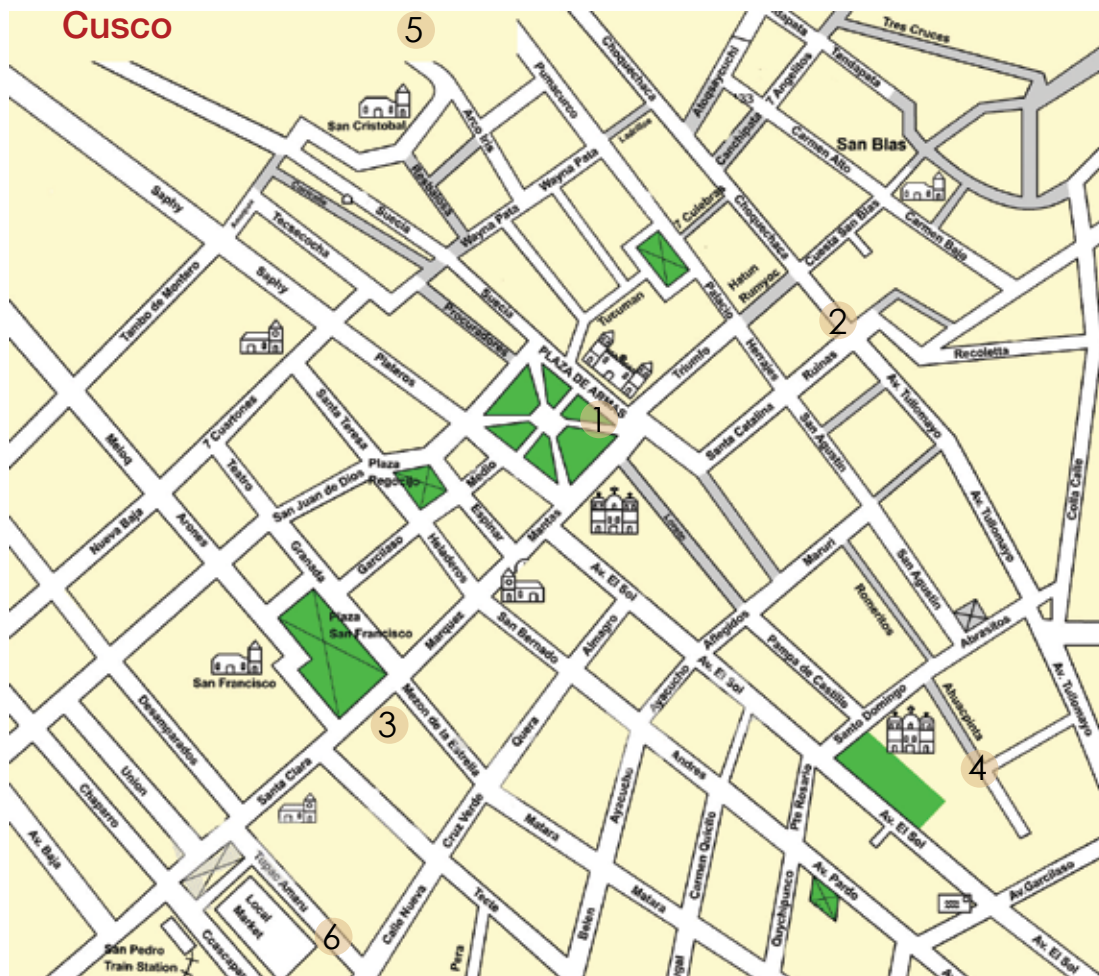
For inkaerne blev jorden for alvor rystet, da de spanske erobrere indtog Cusco i 1533. De indsatte den unge Manco Inca som hersker.

Målet for mange

Cusco er både en historisk perle og en moderne by med næsten 400.000 indbyggere. Byen har bl.a. et stort hospital, et anerkendt universitet og det bryggeri, som fremstiller Perus bedste øl – Cuzqueña. På dens etiketter ses den 12-kantede sten fra gaden Hatunrumiyoc. For folk i landsbyerne er Cusco stedet, man søger til, hvis man har ambitioner og drøm om en fremtid med uddannelse og arbejde. Mange mænd rejser hertil i perioder for at tjene lidt penge som ufaglærte løsarbejdere i byggebranchen. Turister kommer også i stort tal. I 2018 modtog byen mere end 2,4 millioner turister.

Cusco kom på UNESCOs liste over Verdens Kulturarv i 1983, men allerede inden var bystyret bevidst om vigtigheden af at frede den historiske bydel. Derfor skæmmes gaderne omkring Plaza de Armas ikke af arkitektonisk mismask med moderne kontorhuse og billigt byggeri med blitkage. Derimod præges gadebilledet i centrum af kolonitidens stil med bygninger i to etager, der omkranser en indergård. Desværre står ingen af inkaernes paladser intakte. Derimod er der mange steder, hvor mure fra inkatiden udgør bygningernes nederste etage.

1 Plaza de Armas. 2 Mod San Blas. 3 Mod San Pedro.
4 Soltemplet. 5 Sacsayhuamán. 6 Markedet San Pedro.

INKAERNES KONGERÆKKE

Manco Cápac 1.	Tidligt 1200-tal
Sinchi Roca	1230'erne
Lloque Yupanqui	1260'erne
Mayta Cápac	1290'erne
Cápac Yupanqui	1320'erne
Inca Roca	1350'erne
Yahuár Huacác	1380'erne
Viracocha	1410 - 1438
Pachacutec	1438 - 1471

Túpac Inca Yupanqui	1471 - 1493
Huayna Cápac	1493 - 1527
Huáscar	1527 - 1532
Atahualpa	1527 - 1533
Tópa Huallpa	1533
Manco Inca (Cápac 2.)	1533 - 1544

Sayri Túpac	1545 - 1560
Titu Cusi Yupanqui	1560 - 1570
Túpac Amaru	1571 - 1572

Vandt over Chanas-stammen og sikrede Cusco. Byggede Machu Picchu og reetablerede Cusco. Udvidede og udviklede riget til sit højeste stadie. Sandsynlig bygherre af Choquequirao. Den sidste inka før spaniernes ankomst. Inka i Cusco efter sin fars død. I borgerkrig mod: Slog sin halvbror Huáscar ihjel. Dræbt af spaniere Grundlægger af riget i Vilcabamba. Kronet af spanierne. Gør oprør og belejrer. Cusco. Vinder slaget ved Ollantaytambo og forsætter guerillakampen fra Vilcabamba. Overtales af spanierne til at forlade Vilcabamba. Fortsætter guerillakampen. Den sidste inka. Fanges af spanierne på kanten af junglen og henrettes i Cusco.

PLAZA DE ARMAS

Hjertet i Cusco er Plaza de Armas – Våbenpladsen, der er omkranset af toetages bygninger med balkoner og caféer. På pladsen Cuscos regnbuefarvede flag. I de nærliggende gader er der mure fra inkaernes paladser.

Springvandet midt på Plaza de Armas danner fundament for en statue af inkaen Pachacutec, der var inkaernes store byggekonge.

Verdens navle

For inkaerne var denne plads centrum i deres rige. Det var herfra, at veje gik ud i de fire områder, som inkariget var delt ind i. I dag er det her, at rejsende slapper af før, under og efter ture ud til inkastier, ruiner, bjerge, dale og landsbyer.

Bygningerne omkring plazaen har arkader (på spansk portales) i den nederste etage. Hver arkade mellem to gader har sit eget navn. Mange adresser på Plaza de Armas benævnes med arkadens navn og et nummer.

I mange af bygningerne omkring plazaen ligger gode restauranter og caféer, og tit kan man være heldig på første sal at få et bord med udsigt over plazaen.

Midt på plazaens langside modsat katedralen fører gågaden Calle Del Medio til pladsen Plaza Regocijo.

På Plaza de Armas' nordlige spids er den smalle gågade Procuradores et overflødighedshorn af pizzeriaer og udstyrsbutikker.

Våbenpladsen

Plaza de Armas, Våbenpladsen, ligger der, hvor den centrale plads i inkaernes hovedstad lå. Pladsen var dengang dobbelt så stor og omfattede også Plaza Regocija, blokkene på begge sider af Calle del Medio og blokken, hvor Hotel Cusco ligger. Pladsen var delt af Saphi-floden, der i dag løber under bygningerne modsat katedralen. Den halvdel, som i dag er Plaza de Armas, hed i inkatiden Krigspladsen. I midten ved fontænen var en stor forgyldt sten, Krigsstenen, som man ofrede til før erobringstogter. Pladsen var centrum i hele det mægtige rige, og det var herfra, veje førte ud i fire verdenshjørner til de fire regioner.

Næste side:
Plaza de Armas set fra
tårnet i Jesuiterkirken.

Regnbueflaget – Cusco' flag, vajer ved siden af det peruanske flag under et militæroptog på Flagets Dag d. 7. juni.

Alle stammer, der blev underlagt inkaerne, skulle bringe jord fra deres egen tilpladsen, så det symbolsk kunne blandes med jorden fra centrum i inkaernes verden. Der er betragtninger om, at pladsen var dækket af hvidt sand fra kysten, muslingeskaller og guldfigurer. Fund, som blev gjort under restaureringen af springvandet i 1996, underbygger disse historier. Fundene kan ses på Museo Histórico Regional.

Regnbueflaget

Når man ser regnbueflaget vaje på Plaza de Armas, på hustage og i caféer, kan man foranlediges til at tro, at Cusco er verdens LGBT+-hovedstad. Dette er dog ikke forklaringen. Flaget blev brugt første gang i 1973 af en radiovært, der fejrede Tawantisuyo Radio's 25 års jubilæum. Tawantisuyo var inkaernes navn for deres rige. I 1978 blev flaget officielt erklæret for Cuscos flag - 16 dage før prideflaget første gang blev brugt ved San Francisco Gay Freedom Day Parade d. 25. juni 1978.

Mord på pladsen

Gennem århundreder var Plaza de Armas scene for offentlige henrettelser, der skulle tjene som skræk og advarsel for potentielle oprørere. Blandt andet Tupac Amaru, den sidste inka, den oprørske erobreren Diego de Almagro den Yngre og 1700-tallets indianerleder

Tupac Amaru 2.

Natten til onsdag den 23. juli 1997 blev der begået et ublodigt »mord«. Cuscos borgmester, Salizar, havde egenhændigt bestemt, at pladsens hundrede år gamle træer skulle fældes. Da ingen i byen støttede ham i den tanke, havde han kommanderet en privat entreprenør til at vælte dem klokken halv to om natten. Befolkningen var rystet, da de om morgenen så, hvad der var sket. Inden aften var der rejst en galge ved springvandet, og en dukke, der forestillede borgmesteren, var hængt op. Beboerne begyndte at rejse træerne igen, og efter få dage udstedte Cuscos øverste dommer en arrestordre på den i forvejen ikke særligt populære borgmester. Nogle måneder efter var Salizar dog tilbage i borgmesterstolen igen, mere populær end før »mordet«, da han nu havde ladet bulldozerne etablere et picnic-sted ved en flod nær byen.

Katedralen

Katedralen står bombastisk over plazaen og består i virkeligheden af tre kirker, hvor den midterste er selve katedralen med Jesús María til venstre og El Triunfo til højre. Under formiddagens messe kan man diskret gå ind gennem hovedporten. Når katedralen er åben for turister uden for messer, fungerer Jesús María som indgang.

Opførelsen af katedralen begyndte i 1560 på fundamentet til Inka Viracochas palads og sluttede 100 år senere. Taget bæres af 14 store firkantede søjler, hvor hvert hjørne består af tre kanter og dermed bærer budskabet om inkaernes tredelte verden i en kaotisk underverden, vores verdslige verden og en harmonisk oververden. På den måde materialiserede de indianske arbejdere deres traditionelle verdensopfattelse, da de af kolonimagten blev beordret til at bygge kirker.

Kirken La Compañía

I 1571 begyndte jesuitterne at bygge kirken på sydøstsiden af Plaza de Armas oven på fundamentet fra inkaen Wayna Capac's palads. I tråd med jesuitternes generelle modstand mod den spanske stat ønskede de, at La Compañía skulle overgå katedralen i pomp og pragt. Det kunne Cuscos biskop ikke acceptere, og han bad pave Paul 3. mægle. Men da pavens beslutning, som støttede biskoppen, nåede Cusco, var La Compañía næsten færdig.

Kirken indeholder mange bemærkelsesværdige religiøse malerier. I krypten er en mindeplade for den danske jesuitterpræst Peter Tantholdt Hansen, der fra 1968 til 2010 arbejdede blandt Perus indianske befolkning. Der er adgang til tårnene, hvorfra der er en fin udsigt ned over plazaen.

Festglade cusqueños foran katedralen under byens største religiøse fest Corpus Cristo.

HØJT OVER HAVET

Cusco ligger 3326 meter over havets overflade, så vær forberedt på at gå i et meget langsomt tempo det første døgn. Drik rigeligt med vand og meget gerne co-cate, som står på alle hoteller, for at modvirke hovedpine.

MOD SAN BLAS

En tur fra katedralens langside til bydelen San Blas går forbi den berømte 12-kantede sten og mange butikker med kunsthåndværk af høj klasse. I kvarteret nær Katedralen ligger museet med de effekter, som Hiram Bingham fandt på Machu Picchu.

Den 12-kantede sten finder man på gaden Hatunrumiyoc.

Den 12-kantede sten

Ved at gå op ad gaden til højre for Katedralen, når man står med front mod den, kommer man ved første gadekryds til gågaden Hatunrumiyoc. Ti meter før krydset kan spirituelt interesserede gå ind i en gård til venstre, hvor der ligger en butik med varer, der knytter sig til shamanisme. På første sal i samme gård ligger Cicciolina, der er en af Cuscos bedste restauranter.

På samme hjørne ligger Museet for religiøs kunst i en bygning med en smuk, udskåret balkon i træ. Museet rummer en stor samling af malerier af Cusco-skolen.

Fortsæt ad gågaden Hatunrumiyoc, hvor muren på højre side er resterne af inka Rocas palads med de enorme, uens sten. Omtrent halvejs nede ad gaden er den 12-kantede sten. Stenen er let at lokalisere, da der altid er souvenirsælgere foran den. Fotografer får de bedste billeder sidst på formiddagen, hvor der er sol på stenen. Muren over for, på højre side, er fra kolonitiden. Man kan se det ved, at muren er lodret. Inkaerne lod murene hælde svagt indefter – det gav større stabilitet. Inkamuren fortsætter rundt til højre ad gyden Inka Roq'a.

Næste side:
En stejl gade fører det sidste stykke op til San Blas.

Den hyggelige plaza i San Blas. Oven for trappen er der flere gode vegetarrestauranter.

Afslappet atmosfære

Nedenfor gågaden fortsætter man op ad Cuesta San Blas, hvor der er mange spændende gallerier og butikker med kunsthåndværk. Internetcafeer er her også. Gaden slutter i bydelen San Blas, hvor størstedelen af bygningerne ikke har forandret sig nævneværdigt siden kolonitiden. Kirken bør besøges, og om lørdagen er der et marked på torvet. Hele kvarteret er rigt på kunstneres værksteder og gallerier. Sørg for at aflægge et besøg i den nu afdøde skulptør Hilario Mendívil's (1929-1977) galleri og museum på den øvre del af torvet. Hans langhalsede skulpturer er meget let genkendelige. I hans hjem mødtes livsglade venner og kunstnere for at læse poesi, synge, danse og diskutere.

Øverst på plazaen fører trapper forbi et vandfald op til gaden Tandapata, hvor der er en række spisesteder med lave priser og afslappet, varm atmosfære.

Plazoleta las Nazarenas

Denne lille plads når man ved fra venstre side af katedralen at gå op ad gaden Cuesta del Almirante. På første gadehjørne ligger det store og meget informative Museo Inka i Admiralens Palads, der er en af byens smukkeste koloniale palæer. Museet kan varmt anbefales, da de i store, overskuelige og omfangsrige udstillingsrum viser kulturernes udvikling i Andesbjergene. Her er mumier, tekstiler, keramik og store opstillinger, der

viser livet op gennem historien. Tit er her også kvinder, der væver.

På Plazoleta las Nazarenas er en afdeling af det private museum Museo Larco. Museet udstiller arkæologiske fund - keramik, træskærerarbejde samt arbejder i sølv og guld i flotte opsætninger, så værkerne fremstår som de kunstværker, de er. Fundene dækker 3000 års peruansk historie, og stammer fra Museo Larcos hovedmuseum i Lima.

Luksushotellet Hotel Monasterio del Cuzco befinder sig også på den lille plaza. Den smalle gågade Siete Culebras, Syv Slanger, fører ned til gaden Choquechaca. Læg mærke til de udhuggede slanger i stenene.

Museet Machu Picchu

I en af Cuscos flotte kolonibygninger på gaden Santa Catalina 320 åbnede dette museum efter, at et møde mellem USA's præsident Obama og Perus præsident Alan Garcia i 2010 førte til, at Yale-universitet returnerede de fund, som Hiram Bingham tog med hjem til USA efter sine udgravninger på Machu Picchu i 1912. Billeder og opstillinger fortæller historier om Bingham's fund af Machu Picchu i 1911 og udgravningerne året efter.

I den permanente udstilling er knoglerester og 350 objekter i keramik, metal og sten. Størstedelen af keramikgenstandene blev brugt af Machu Picchus faste beboere til at tilberede majsøl og mad. Arkæologerne fandt ikke værdifulde guldgenstande, da de var fjernet inden man forlod Machu Picchu nogle årtier før spaniernes ankomst til Peru.

Gaden Hatumrumiyoq med den 12-kantede sten.

MOD SAN PEDRO

På turen fra Plaza de Armas' nederste hjørne til det store markedsområde San Pedro kommer man forbi en kirke og et par hyggelige små plazaer. I San Pedro fylder handlende gaderne bag den store markedshal.

Plaza Regocio.

Kirken La Merced

En blok fra Plaza de Armas ligger klostret, museet og kirken La Merced. Ved indgangen til klostret til venstre for kirken hænger to store malerier. På højre side er spaniernes kamp mod araucaniaindianerne i det sydlige Chile afbildet. Læg mærke til, hvordan de pile, som indianerne affyrer, alle lander på indianerne selv. På den måde ville maleren understrege, hvor dumme han mente, indianerne var.

Et rum har en unik samling religiøs kunst, bl.a. et Rubens-maleri af den hellige familie. Her er også messeklæder vævet med sølv- og guldtråde. I et af de inderste udstillingsrum skal man også bemærke det rigt dekorerede »offerdyr« til fremvisning af nadverbrødet. Det er over én meter højt og dækket med 1600 perler og 1500 diamanter – og godt beskyttet mod tyveri. En kælder har fantastiske kalkmalerier på vægge og loft.

Plaza Regocio

Denne plaza er når man ved fra Plaza de Armas at gå de få meter hen ad gågaden Calle del medio overfor katedralen. På højre side ligger Museet for nutidskunst, Museo de Arte Contemporáneo, hvor der tit er interessante fotoudstillinger. Går man rundt om hjørnet og lidt hen ad gaden Santa Teresa, kommer man på venstre side til museet med det lange, men også meget sigende navn Museo de Plantas Sagradas, Mágicas y Medicinales de los Incas, en el Perú. De enkelte sale informerer om cocablade, tobak og San Pedro-kaktus, og om den bevidsthedsudvidende drik ayahuasca.

Med udsigt ned over Plaza Regicio er overfor Calle del Medio på første sal af hjørnebygningen ved gaden Garcilaso det hyggelige Choco Museo, der både er kakaocafé og udstillingsrum for kakaoplanten. Besøgende børn og unge kan deltage i en totimers workshop, hvor man laver sin egen chokolade.

Næste side:

De mange markedsgader bag San Pedro-markedet har hver deres specialitet. Her er vi på gaden med frugtbo-

Garcilasos hus og museum

På den modsatte side af gaden er det regionale historiske museum Museo Histórico Regional y Casa Garcilaso, der dækker hele perioden fra de tidligste kulturer til kolonitiden, der er repræsenteret med malerier. Keramikinteresserede kan glæde sig over en rig samling fra Perus tidlige kulturer. Af kuriositeter kan nævnes en mumificeret kvinde fra Nazca-kulturen med halvanden meter langt hår. De fund, man gjorde på Plaza de Armas under renoveringen i 1996, er udstillet her. Her er en flot samling af malerier fra Cusco-skolen, ligesom der er mange effekter, som tilhørte kronikøren Garcilaso de la Vega, der blev født i Peru i 1539 som søn af en inkaprinse og en spansk erobrere.

Som barn og ung hørte han sin moders familie fortælle om inkaernes kultur, og han besøgte selv store dele af riget, inden han som 21-årig rejste til Spanien med sine noter om inkariget. Han vendte aldrig tilbage til Peru. I en alder af 69 udgav han første del af »Los Incas – Los comentarios royales del los Incas«, som en er af de væsentligste kilder til vores viden om tiden, før spaniernes ankomst til Peru.

Overfor gaden Garcilaso kommer man til Plaza San Francisco, hvor man i det øverste hjørne kan gå gennem Santa Clara-buen og videre op til den lille plads San Pedro foran markedshallen.

Delikatesseafdelingen på markedet San Pedro.

Markedet San Pedro

Et besøg i Cusco bør indeholde et besøg i markedshallen San Pedro. De i Cusco allesteds nærværende boder og butikker med varer til turister fylder ikke meget i markedshallen. Her er derimod slagtere, frugthandlere og boder med alt til det peruanske køkken. Er man stemt for et stort glas friskpresset juice til små penge, går man heller ikke forgæves til San Pedro.

Gaderne bag markedshallen er spækket med butikker i alle afskygninger. Det er her, at kunder fra nært og fjært kan købe alt fra et enkelt snørebånd til 500 kilo nudler. Gå på opdagelse og oplev det peruanske handelsliv.

COCABLADE

Som rejsende har vi ikke været længe i Peru, før vi støder på cocablade. Ved siden af kopper og en termokande med varmt vand ligger der coca i form af teposer og løse blade i receptionen på mange hoteller i Cusco. Cocate virker mod højdesyge, smager godt og kan varmt anbefales.

Fund af cocablade i 4500 år gamle ruiner i det nordlige Peru viser, at cocablade har været brugt til både ceremonier og daglig konsum gennem tusinder af år. En stor del af befolkningen udenfor byerne i Peru tygger cocablade dagligt. Cocablade tygges sammen med en smule aske fra lime eller kartofler. Det frigiver de stimulerende stoffer i cocabladene.

COCABLADENES VIRKNING

Videnskabelige undersøgelser viser, at cocablade forbedrer fordøjelsen, hæver pulsen, vejrtrækningen og kropstemperaturen og stimulerer nervesystemet, så eventuel træthed i muskler føles mindre. Kort sagt letter cocablade højlandsindianernes hverdag med hårdt arbejde, kulde og sult.

Coca kan også bruges i mange indtægtsgivende produkter: bl.a. cocate, vin, sirup, tyggegummi og naturmedicin. For peruanere er coca derfor langt mere end råproduktet i kokainfremstilling. Det er en naturlig del af hverdagen, og derfor kan det købes legalt på ethvert marked i højlandet.

Shamaner bruger både cocablade i deres spådomskunst og i deres helbredelser med naturmedicin.

KOKAIN

Cocablade indeholder omkring 15 stimulerende stoffer, hvoraf det ene er kokain. Ved at tygge cocablade eller drikke cocate, mærker man ingen form for narkotisk effekt. For at ende som kokain, skal cocabladene gennem en lang kemisk proces.

Kokainproducenten starter med at male cocabladene i en kværn og sprede det ud på et cementgulv. Dernæst hælder man kalk ud over bladene, og blander det sammen ved at vandre rundt i det med støvler på. Næste skridt er at blande syre og vand og hælde det ud over bladene. Herefter blander man det igen ved at gå i det. Nu fylder producenten det i beholdere – ofte gamle olietønder, og hælder benzin i. En vigtig del af processen er nu at røre godt i blandingen af blade, kalk, syre og benzin. Producenten tilsætter kautisk soda og flere andre kemikalier, inden man koger væsken væk. Herefter får man kokabase, der transporteres til et laboratorium, hvor der venter endnu en kemisk proces, inden kokainen er færdig.

Cocablade kan købes helt legalt på markedspladser.

Cocablade.

SOLTEMPLET QORICANCHA

Soltemplet var inkaernes vigtigste tempel. Stenene er de finest forarbejdede i hele Peru, og her er den lidt slidte beskrivelse "murene er så fint byggede, at man ikke kan presse et barberblad ind mellem stenene" rent faktisk sand.

Gårdhave af guld

Soltemplet, hvis inkanavn Qoricancha er quechua og betyder Gårdhave af guld, var det vigtigste tempel i inkariget. Mens de spanske erobreres leder Francisco Pizarro holdt inkaen Atahualpa fanget i byen Cajamarca i det nordlige Peru, sendte han tre af sine mænd til Cusco for at skynde på tilvejebringelsen af guld og sølv. Fra deres besøg i Qoricancha beskrev de ud over skiverne af guld og sølv et guldalter, der vejede 95 kilo, og 700 guldplader på hver to kilo, der dækkede væggene.

De tre mænd befalede deres indianske hjælpere af tage de største guld- og sølvgenstande med til Cajamarca, men lod solskiven af guld blive i templet. Da spanierne nogle måneder senere indtog Cusco, havde inkaerne gemt solskiven på et sted, hvor det ifølge en samtidig kronikør »var umuligt at finde den«. Hvis historien taler sandt, ligger guldskiven stadig og venter på at blive fundet.

For at markere deres herredømme ødelagde spanierne store dele af templet og byggede en kirke for dominikanerordenen på og i resterne. I dag er det stadig dominikanerne, der administrerer stedet.

Tempelmur

Til venstre for indgangen ligger to rum, som dominikanerne har døbt »Offerrum« og anbragt en sten fra kolonitiden med bunden i vejret som offersten. Tre huller, der er boret i stenene mellem rummene, kan have været brugt til at lede blod fra offerdyrene væk. Ved det bagerste rum er en model, der viser omfanget af Qoricancha, inden de spanske erobrere, ødelagde templet.

Den enorme tempelmur, der omkredsede komplekset, nåede helt ned til det sted, hvor gaderne Av. Sol og Tullumayo støder sammen. Muren kan man i dag beundre ved bag klostergården i højre side at gå ud, hvor der er udsyn over den lille park mellem Qoricancha og Av. Sol. Her lå der i inkatiden en mark med dyr og planter i guld og sølv.

Hellige linjer

Et stort billede af stjernehimlen i et tilstødende rum illustrerer, at Qoricancha var inkaernes vigtigste astronomiske observatorium. Herfra studerede de himmellegemernes bevægelser og fulgte med i, hvornår solens stråler i givne vinkler ramte monolitter, der stod på bjergtoppene rundt om Cusco. På den måde kunne man holde øje med årets gang og planlægge høst og såning af de forskellige afgrøder. Systemet indeholdt også et religiøst lag. Fra Qoricancha udgik som egerne i et hjul 42 linjer, såkaldte ceques, til monolitterne og andre betydningsfulde sted-

Næste side:

En mange meter høj mur af sten i to parallelle lag omkransede hele Soltemplets kompleks.

De ekstremt fint tilhuggede og polerede sten i Soltemplet synes at være lavet af ler.

Tempelmuren med to rækker sten var flere hundrede meter lang og omkransede Soltemplet.

er i egnen omkring Cusco – måske til så langt væk som Titicacasøen. På linjerne var der mere end 330 wacas, hellige steder i naturen.

De to rum til højre for klosterets centrale gård, mener man, har været templer for henholdsvis månen og lyn. Her bør man bruge lidt tid på at nærstudere de fantastisk fint tilhuggede og slebne sten.

Solskive og Inkakrøniken

Hjertet i Soltemplet, det mest hellige tempelrum, er desværre ødelagt af spanierne. Tilbage er kun en del af den buede ydermur lige foran en del af Santo Domingo-kirkens mur. På indersiden af den buede mur er en niche, der udstillede inkaernes mest betydningsfulde genstand; den runde guldskive, der repræsenterede solen, og som ved sommersolhverv reflekterede solens stråler ind i templets mest hellige rum, hvor kun inkaen måtte opholde sig. Rummet var fuldstændig dækket af guldplader, hvilket måtte have skabt et fuldstændig fantastisk gyldent skær. En lignende skive af sølv reflekterede fuldmånens skær ind i månetemplets sølvpladebehængte vægge. I dag står kirkemuren det sted, hvor guldpladens stråler blev reflekteret.

I et åbent rum ud mod parken hænger store plancher med tegninger og tekster fra kronikøren Felipe Guamán Poma de Ayalas bog. Motiverne viser, hvilke vigtige arbejder, der foregik – og forgår i de enkelte måneder. Den originale bog ligger på Det Kongelige Bibliotek i København.

I det underjordiske museum Museo Arqueológico Qoricancha på den græsklædte park mellem plænen mellem Qoricancha og den store gade Av. Sol er udstillet genstande, som er fundet i udgravninger af området. Her er bl.a. små guldlamaer.

INKAKRØNIKEN

Krønikens titel »Nueva corónica y buen gobierno« kan oversættes til »Ny krønike og god regering«. Poma de Ayala ønskede, at hans nye krønike skulle resultere i en ny og bedre regering.

Felipe Guamán Poma de Ayala nedstammede på sin mors side fra inkaen Pupac Yupanqui, den tiende inka der herskede fra 1471-93, mens faren var spanier. Poma de Ayala blev født 1536 i Huamanga ved det nuværende Ayacucho, hvor familien mistede mange af de besiddelser, den havde arvet fra moderens familie. Poma de Ayala blev tvunget til at forlade Huamanga. Han gennemrejste store dele af riget og slog sig på sine gamle dage ned i Sondondo, hvor han nedskrev, hvad han havde set, hørt og tænkt.

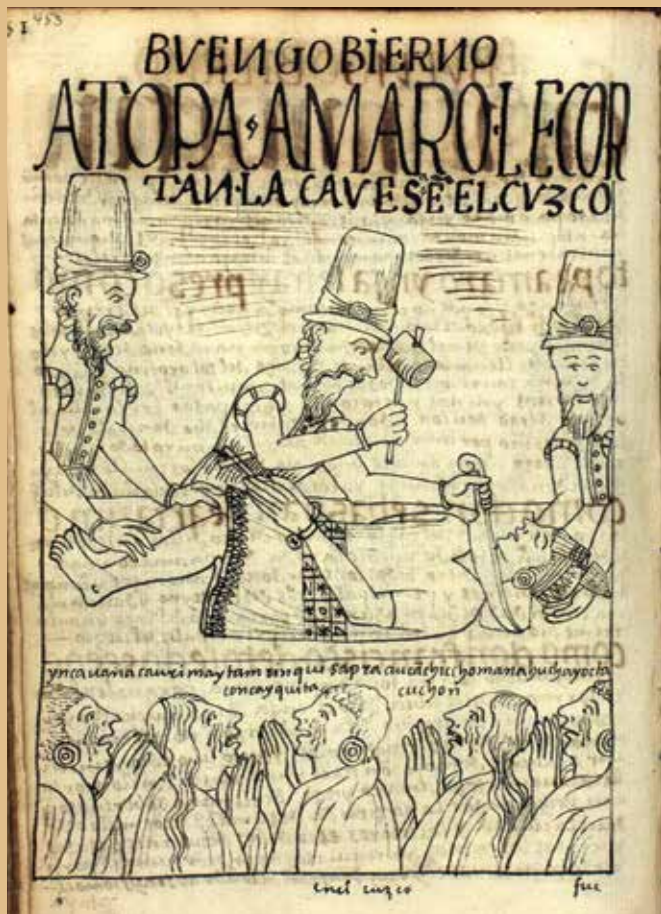
Poma de Ayala skrev sin krønike til den spanske Kong Felipe 3., for at denne skulle få øjnene op for den død og destruktion som skyldtes den koloniale udbytning, nye sygdomme og raceblanding. Hans håb var, at kongen efter endt læsning skulle beordre bedring af forholdene for de indfødte sydamerikanere.

Værket indeholder 400 tegninger af alt fra hverdagsbegivenheder til henrettelsen af den sidste inka, Tupac Amaru, og 800 tekstsider med beskrivelser af inkarigets traditioner og regenter og ikke mindst de overgreb, som de spanske erobrere begik mod indianerne.

INKAKRØNIKENS VEJ TIL KØBENHAVN

Efter i 1615 at have sat det sidste punktum i sit stenhus i San Cristóbal de Suntuato, den nuværende landsby Sondondo, begav han sig mod Lima for at overgive sin krønike til den spanske vicekonge. Krønikens nøjagtige vej fra Lima er ikke kendt, men den spanske konge modtog den aldrig. Sandsynligvis nåede den derimod med en spansk munk og arkivar fra Lima til Madrid og videre med en bibliofil dansk ambassadør udstationeret i Madrid i 1600-tallet til København, hvor den kom i Kong Frederik 3.s besiddelse. Det var Frederik 3.s private bogsamling, som blev til Det Kongelige Bibliotek, hvor krøniken blev fundet i 1908.

I 2003 skabte forfatteren Ib Michael fornyet interesse om krøniken i sin roman »Paven af Indien«.

I sin krønike tegnede Felipe Guaman Poma de Ayala, hvordan de spanske erobrere henrettede den sidste inka Tupac Amaru på plazaen i Cusco.

SACSAYHUAMÁN

Ruinkomplekset Sacsayhuamán med den enorme siksakmur er et af inkaernes mest imponerende bygningsværker. Stenene fra tidligere bygninger brugte spanierne til at bygge i byen. Udsigten fra toppen af bakken giver et fint udsyn ned over Cusco.

Sacsayhuamán er de imponerende mure på en bakke over Cusco. Billedet er taget fra klippeknoleden Rodadero.

Selv om Sacsayhuamán i dag er det største ruinkompleks omkring Cusco, er der kun en femtedel af det oprindelige bygningsværk tilbage. Gennem 400 år hentede beboerne i Cusco sten fra bygningerne, og man kan kun gisne om, hvordan fæstningen så ud, da et afgørende slag stod mellem Pizarros eroblingsstyrker og Manco Incas hær. Oprindeligt var Sacsayhuamán tempel, oplagringsområde og festplads til rituelle sammenkomster. Vartegnet var tre store tårne. Det cirkelformede fundament til det største, Muyucmarca, og det firkantede Sayacmarca kan stadig ses og giver en fornemmelse af størrelsen. Fra tårnene løb underjordiske gange ud til ringmurene.

Siksakmuren i tre niveauer er overvældende, og den største sten på næsten ni meters højde vejer 360 tons. Den er ligesom alle andre sten i murene slæbt af hundredvis af arbejdere fra et stenbrud på den anden side Cusco-dalen.

Sacsayhuamán kan oversættes til "plettest falk" eller "kongelig ørn". Ofte omtales det som et fort. Især på grund af det store slag mellem inkaer og spaniere i 1536. Men henvisning til de 22 siksak mener andre, at stedet ærede lynets gud. Andre igen foreslår, at muren symboliserede tænderne i den puma, som Cusco var anlagt i form som.

Næste side:
Den ene af de tre mure på Sacsayhuamán.

På klippeknolden Rodadero er den udhugning, der er kendt som "inkaens trone".

Klippe med inkastol

Over for fæstningsanlægget ligger klippeknolden Rodadero. Med front skråt mod pladsen lidt oppe ad bakken er »inkaens trone« hugget ind i en bar klippe. Her mener man, inkaen har siddet på vævede tæpper og overvåret festlighederne på den store centrale plads. Den lidt skæve retning kan skyldes, at han også skulle have Auzangatemassivet inden for synsvidde. På bakkens modsatte side er en naturlig rutsjebane på klippen. Det er et yndet sted for

børn og livsglade turister.

Bag Rodadero er et rundt bygningsværk, Suchuna, som man begyndte udgravningen af i 1985. Det har sandsynligvis været vandreservoir for Cusco by. I den nordlige og østlige ende er der rester af rituelle bade. Umiddelbart vest for den runde konstruktion er der nogle klipper med en lille tunnel.

Inkaernes oprør

En af de sidste store kampe mellem erobrerne og inkahæren fandt sted på Sacsayhuamán i 1536. Francisco Pizarro's bror Juan og hans mænd havde levet i Cuco gennem mere end to år, da inkakongen Inca Manco, uden at møde nævneværdig modstand, indtog Sacsayhuamán og forskansede sig bag murene.

Gennem ti måneder sendte inkaerne jævnligt brændende pile ned over Cusco, hvor spanierne blev mere og mere trængte. En nat gennemførte den spanske hær et sidste modangreb ved at liste op over bakkerne og venstre om Sacsayhuamán. Det lykkedes dem at indtage bakken Rodadero på den anden side den centrale plads, og om morgenen satte de angrebene ind og forsøgte at forcere de tre høje ringmure. Samme aften døde Juan Pizarro, og under den følgende dags hårde kamp blev spanierne atter trængt tilbage og mistede mange mænd.

Inkaerne fik samtidig støtte fra en tilkommen 5000 mand stor styrke. For spanierne syntes katastrofen uundgåelig, og de vidste, at indtog de ikke Sacsayhuamán, ville slaget om Cusco være tabt. En afgørende kamp ventede. I et sidste desperat forsøg angreb de 50 overlevende spanske soldater Sacsayhuamán. Ved hjælp af stiger kom de over murene og indtog komplekset med de tre fæstningstårne, og efter yderligere nogle dages kampe vandt spanierne.

Inca Manco overlevede imidlertid og trak sig tilbage til Ollantaytambo og senere Vilcabambabjergene, hvor inkaerne frem til 1572 havde et uafhængigt rige.

Historien om Manco Inca og de sidste frie inkaers kamp mod de spanske robrere fortsætter under Ollantaytambo ruiner.

Inti Raymi

Vintersolhvervsfesten Inti Raymi var inkaernes vigtigste fest. Den varede i ni dage og indeholdt processioner, danse og ofringer af dyr til guderne. Spanierne forbød Solfesten i 1533, men i 1944 genopstod den atter. Festen holdes den 24. juni og starter med, at "inkaen" kommer ud af Soltemplet i Cusco. Senere fortsætter festen med danse og processioner på pladsen ved Sacsayhuamán.

Solfesten Inti Raymi giver en fin fornemmelse af inkaernes fester.

Kristusstatue

Et par hundrede meter fra Sacsayhuamán står en Kristusstatue med udbredte arme. Statuen blev d. 21. juni 1941 givet byen i gave af arabere i Cusco.

Gåturen fra Sacsayhuamán til Plaza de Armas er rigtig fin. Start med at gå ned gennem den lille kløft mellem Sacsayhuaman og kristusstatuen. Hvis man er vænnet til højden, kan man selvfølgelig også gå den modsatte vej op adad. Regn med en times tid. I taxi er turen op hurtig og billig.

MELLEM CUSCO OG PUNO

I områderne mellem Cusco og Titicacasøen lever befolkningen et liv med mange oprindelige traditioner i behold. Over Apurimackløften hænger den sidste inkabro af græs, og i Combapata er det værd at besøge søndagsmarkedet.

Flæskesvær og brød

De par landsbyer efter Cuzco har hver deres kulinariske specialitet. I Saylla sælger de lokale flæskesvær i kæmpemæssige flager fra rækker af boder langs vejen. Lidt længere fremme har Oropesa udråbt sig selv til nationens hovedstad for brød.

Andesbjergenes Sixtinske Kapel

Den lille by Andahuaylillas har en smuk plaza med gamle træer, og er omgivet af hvidmalede huse med blå vinduer og døre. Det i sig selv gør byen til et sted, der er værd at besøge for at mærke stemningen i en typisk lille bjergby.

På plazaen ligger en af Sydamerikas mest fantastiske kirker. Kirken, der blev bygget af jesuitter sidst i 1500-tallet, er byens absolutte hovedattraktion. Tilnavnet »Andesbjergenes Sixtinske Kapel« er ikke grebet ud af bjergenes blå luft, men fortæller rammende, at loft og vægge er malet med religiøse motiver ganske som især væggene i det Sixtinske Kapel i Vatikanet. Når øjnene først har vænnet sig til den dunkle belysning, træder detaljerne på det gyldne, sirligt udskårne alter frem. Læg mærke til de to malerier på hver side af døren: Vejen til himlen er smal og tornet, mens vejen til helvede er bred og fyldt med blomster.

Mellem 2008 og 2011 blev kirken gennemgribende restaureret med støtte fra World Monument Fund.

Foregående opslag:
Den årlige genopbygning
af den sidste inkabro af
græs.

Kirken i Andahuaylillas set
fra plazaen foran kirken.

Næste side:
Andesbjergenes Sixtinske
Kapel.

REGNBUEBJERGET

"Regnbuebjerget" mellem Cusco og Titicacasøen har de seneste år tiltrukket sig stor opmærksomhed. I turisme-sammenhæng omtales det oftest med sit engelske navn Rainbow Mountain. På quechua hedder det Vinicunca.

Nær Regnbuebjerget er små samfund med højlandsbønder.

Regnbuebjerget mellem Cusco og Titicacasøen har de seneste år tiltrukket stor opmærksomhed, og er i dag et af de mest populære udflugtsmål.

De lokale kalder bjerget for Vinicunca. Cunca betyder "hals" på quechua. Betydningen af Vini er ukendt, men kan muligvis henvise til de forskellige farver af mineralske lag, der udgør bjerget. Derfor kan "farvet hals" være en sandsynlighed fortolkning.

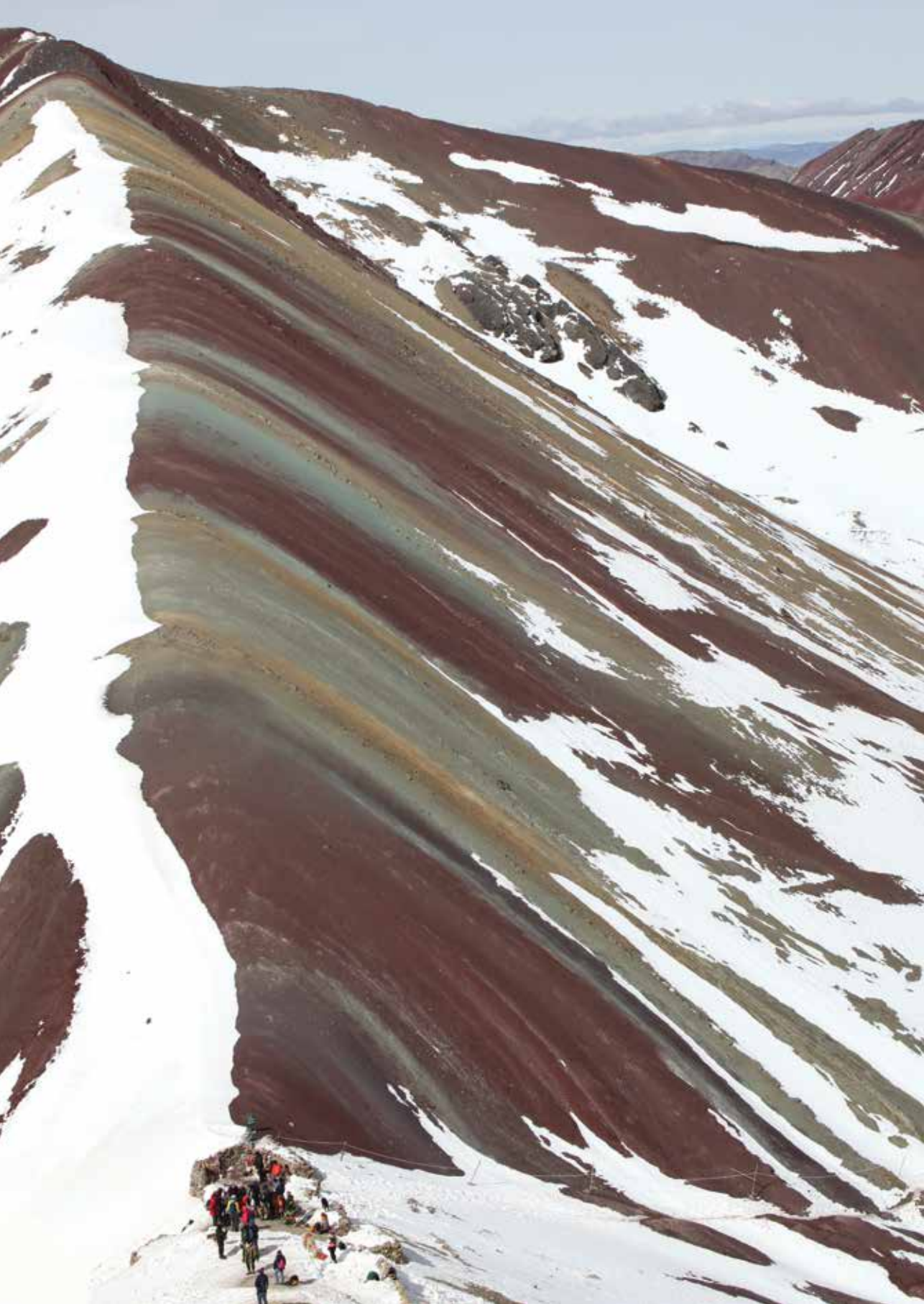
Turen til Regnbuebjerget laves oftest som en endagstur fra Cusco, hvorfra man tidligt om morgenen starter med at køre et par timer mod Puno. Morgenmaden indtager man typisk på en simpel restaurant i dalen, der fører op mod bjerget. En oprindelig alternativ vej, som nogle guider stadig bruger er en times kørsel længere.

I den øvre del af dalen er man i 2019 ved at bygge et informationscenter, der skal formidle om natur og kultur i området. Længere fremme og højere oppe er en parkeringsplads, hvor busserne parkerer.

Vandreturen fra parkeringspladsen op til Regnbuebjerget tager cirka halvanden time. Det er muligt at ride på et muldyr, som lokale bønder har skabt sig et indtjeningsgrundlag på at udleje.

Regnbuebjerget ligger i 5200 meters højde, så det er meget nødvendigt med nogle dages højdetilvænning, inden man tager turen.

Næste side:
Regnbuebjerget –
Rainbow Mountain,
kaldes også Det
syvfarvede Bjerg.

Bonde i Mocoraise på vej hjem med majs fra sin mark.

Raqchi

Raqchi er en lille by med store ruiner. En ti meter høj mur af sten nederst og adobebløkke øverst samt fundamenter til 11 søjler på hver side, er de synlige rester af inkaernes tempel til ære for skaberguden Viracocha. Bygningen var sandsynligvis inkaerne største toetages bygning. Den var 90 meter lang og 15 meter høj. Området har mange andre bygninger i forskellig udformning. Blandt andet en række cirkulære magasiner samt bade og beboelser. Raqchi var oprindeligt et religiøst centrum for Chancasstammen, som inkaerne overvandt, og på vanlig vis etablerede de deres eget tempel på tabernes hellige jord.

Søndagsmarkedet i Combapata

Perus største lokale marked finder sted hver søndag i den lille by Combapata. Et besøg på markedet er en fantastisk måde at opleve peruansk folkeliv på. Bønder og byboere fra nær og fjerne kommer i bil, til fods og til hest for at købe, sælge og møde venner.

Til trods for at Combapata ligger på landevejen mellem Cusco og Titicacasøen og dermed på turismens hovedfærdselsåre, har denne bogs forfatter aldrig set andre turister på markedet end dem, jeg selv har haft med.

Nedenfor byen er det store område, hvor man handler kvæg, heste, svin og høns. I byens gader er boder med køkkengrej, grøntsager, kartofler, tøj, elektronik og vidundermidler mod alskens dårligdomme. Til gengæld er der ikke én eneste bod, der sælger turisting.

Markedet åbner allerede ved solopgang, hvor bønderne sælger fedekvæg til opkøbere, der kommer i lastbil helt fra Arequipa. Hen på

Gæster på søndagsmarkedet i Combapata.

Afdelingen med kvæg på søndagsmarkedet i Combapata.

eftermiddagen begynder de handlende at pakke boderne sammen - for lørdagen efter igen at sætte byen på den anden ende.

Passet La Raya

Passet La Raya er det højeste punkt (4335 m.o.h.) på vejen mellem Puno og Titicaca. Turistbusserne stopper, så man har tid til at nyde udsigten mod bjergene og til at købe en lammeskindshue eller alpakaweather.

I modsætning til længere nede mod Cusco, hvor der er landbrug, er det næsten udelukkende lama- og alpakaavl, som bønderne i dette højtliggende, barske klima kan leve af.

Passet er vandskel mellem Vilcanotafloden og dermed Amazonas, og floden som løber ned mod Titicacasøen. Fra La Raya falder terrænet kun godt 400 højdemeter de resterende 250 kilometer til Puno. Det græsklædte højland over grænsen benævnes puna.

Kirken ved passet La Raya, er et legendarisk stop mellem Cusco og Puno.

Juliaca

Den sidste by inden Puno er trafikknudepunktet Juliaca, der samtidig er en stor, kaotisk handelsby. Handel er den altoverskyggende aktivitet i byen – renovation og byplanlægning synes at være stærkt nedprioriteret. Ind- og udfaldsvejene er flersporede, men turen gennem den centrale del af byen går ad støvede, beskidte og ujævne gader, stræder og åbne pladser, hvor asfalt endnu ikke har afløst jord.

TITICACASØEN

Titicacasøen er et legendarisk rejsemål i Sydamerika og verdens højest beliggende sejlbare sø i 3810 meters højde. De flydende sivøer er berømte, men meget turistede. Længere ude i søen ligger de spændende øer Taquile og Amantani.

Sivøer og ophold hos familier

Foregående opslag:
Dansere på Taquile.

Puno er trafikknudepunkt for rejsende til og fra Cusco, Arequipa og Bolivia. Ved Punos naboby Juliaca ligger lufthavnen, der betjener denne del af Peru. Byen er også udgangspunkt for ture til de flydende sivøer og øerne Taquile og Amantani.

Uroindianernes flydende sivøer er meget specielle, men man har en fornemmelse af, at traditionen udelukkende holdes i live for turismens skyld.

Øerne Amantani og Taquile, der ligger længere ude i Titicacasøen, er mere autentiske. Her er mulighed for at overnatte privat hos den yderst venlige befolkning. På Taquile samarbejder denne bogs forfatter med øboernes eget turistbureau.

En god times sejlads fra de flydende sivøer ligger halvøen Lachon. På nogle gruppeture sejler man herud og spiser frokost.

Sejlads i sivbåd.

Næste side:
Mand på Taquile.

PUNO

Puno ligger ved bredden af Titicacasøen. Byen har ikke de store attraktioner, men er udgangspunkt for turen til spændende øer. En times kørsel væk ligger handelsbyen Juliaca med områdets lufthavn.

Perus folklorehovedstad

Puno (3830 m.o.h.), der har 80.000 indbyggere, er hovedstad i regionen af samme navn. Umiddelbart virker den ikke specielt tiltrækkende, og for turister fungerer Puno først og fremmest som trafikknudepunkt mellem Arequipa, Cuzco og Bolivia og som udgangspunkt for ture til sivørerne, Taquile og Amantaní i den nordlige ende af Titicacasøen.

Puno har fået tilnavnet »Perus folklorehovedstad« på grund af de mange traditionelle fester i departementet, og mange traditionelle danse stammer herfra. Det kan altid betale sig at spørge turistinformationen ved Plaza de Armas, om der er en fest et eller andet sted i området, så man på den måde kan få en oplevelse ud over de gængse øture.

For den besøgende er byens hjerte gågaden Jirón Lima, der starter ved Plaza de Armas. På kolde aftener kan man finde varme ved pizzeriaernes jordovne.

Katedralen fra 1757 på Plaza de Armas er et besøg værd. Det samme er Huajsapataparken, Parque de Huajsapata, der er en lille bakke ti minutters gang ad Duesta. Herfra er et flot udsyn over byen. På toppen er der en statue af den første inka, Manco Capac, der kikker ud over Titicacasøen. Et andet interessant punkt i Puno er balkonen ved buen over Calle Independencia. Buen er rejst til minde om de peruanere, der døde i slaget mod den spanske hær ved Junín i 1824. Læg også mærke til træerne med de flot klippede kroner på Plaza de Armas og den mindre Parque Pino i den anden ende af gågaden.

Puno har to markedspladser. Den ene ligger mellem Plaza de Armas og stationen. Her gør de lokale deres indkøb. Mercado Laykakota ligger mellem Tacna og Ejército 600 m fra centrum.

Lufthavnen, der betjener Puno og Titicacasøen, ligger i udkanten af Juliaca cirka 50 kilometer fra Puno.

Dampskibet Yavarí er bygget i England og blev fragtet til Titicacasøen i samlesæt båret op gennem bjergene på æselryg.

Næste side:
Katedralen i Puno.

DE FLYDENDE SIVØER

De flydende øer af totorasiv er enestående i Sydamerika. Intet andet sted lever mennesker på flydende sivøer, hvor de bor i huse af siv og sejler i sivbåde – ja sågar spiser siv. Øerne ligger en halv times sejlads fra Puno.

På vej i sivbåd fra en ø til en anden.

Sivøboernes specielle levemåde opstod, da uroindianerne omkring den danske reformation ville undgå at blive underlagt først inkasernes og senere de spanske erobrere. Uroindianerne havde deres eget sprog, der var meget forskellig fra begge de to store sprog i Andesbjergene; aymara og quechua. Uro tales ikke længere på sivøerne, hvor aymara har udkonkurreret det gamle sprog.

På et af de mest barske områder på det bolivianske højland, er der derimod en lomme, hvor en afart af sproget stadig tales af enkelte ældre.

På gyngende grund

Øerne er menneskeskabte og laves ved, at man skærer sivens rødder fri fra søbunden, hvorved de flyder ovenpå. Bagefter skærer man siv til og lægger det ovenpå i flere lag med forskellig retning.

Øerne er forankret til sten eller pæle på bunden af søen, så de ikke flyder væk. Sivøboerne beretter i spøg, hvordan unge kan "sejle" hjemmefra ved at skære et hjørne af familiens "grund".

Sivene er af arten totora, som har en spiselig kerne. Sammen med det har man også spist fisk. I dag har øboerne en indtjening ved at sælge fisk på markedet i Puno. Dette og indtjeningen fra souvenirsalg til turister betyder, at totorarod som føde er blevet afløst af moderne madvarer, købt i Puno. Endelig tjener mændene penge som løsarbejdere i Arequipa og Lima.

Turiststrømmen til sivøerne er domineret af entreprenante beboere på fastlandet. Der er ikke meget plads til privatliv, når både læsser store grupper af turister af på de små øer. Som besøgende kan man have en fornemmelse af, at traditionerne kun holdes i hævd for turisternes og dermed indtjeningens skyld. Men trods det, giver et besøg alligevel et levende indblik i en meget speciel levevis, der har overlevet århundredernes gang.

På et typisk besøg bliver man sejlet til én ø, hvor guiden fortæller om sivøerne og beboernes traditioner. Man kan gå ind i husene og har bagefter mulighed for at blive sejlet i sivbåd til en anden ø.

Næste side:
Flydende sivøer.

TAQUILE

Øen Taquile i Titicacasøen er et af de bedste steder i Peru at opleve et traditionelt liv. Familier har indrettet værelser i deres private hjem, og måltiderne kan man indtage sammen med sine værter. Befolkningen lever stadig efter inkaernes leveregler.

Kulturel selvbevidsthed

Den 12 km² store ø Taquile er lige som naboøen Amataní beboet af et quechuatalende folk, der har formået at bevare mange centrale elementer fra deres oprindelige førkoloniale kultur. Bønderne ofrer stadig til Pachamama – Moderjord, inden de tilsår markerne, og den traditionelle vævekunst er stadig velbevaret.

Befolkningen er både sprogligt og kulturelt forskellig fra befolkningen på fastlandet, der taler aymara. De har bevidst valgt at fortsætte med at gå i den traditionelle dragt til hverdag som en måde at bevare deres identitet som “taquileños” på overfor en stærk moderne kultur og en også stærk aymarakultur.

Øfællesskab

De 2500 øboere på Taquile er, som alle beboere i traditionelle landsbyer i Andesbjergene i Peru, organiseret i et “comunidad”, fællesskab, der vælger sin leder. Fællesskabsfølelsen er stor og det er vigtigt, at forbedringer og indtægter kommer alle til gode. På torvet i byen ligger et kooperativt salg af tekstiler, der er vævet på øen.

Taquile er inddelt i en øvre og en nedre del. På den øvre del ligger øens by, hvor dagsturisterne typisk tilbringer et par timer, mens de spiser frokost og besøger øens butik med lokale vævede tekstiler. På den nedre og tyndere befolkede del ligger de små gårde spredt i landskabet.

Både den øvre og nedre del af Taquile består af tre comunidad'er.

På huerne kan man se, at her er en ugift og to gifte mænd.

Næste side:
Landsbyleder i embedstøj
med sin kone.

På Taquile er der mulighed for at leve sammen med de lokale. Man kommer med i marken, og man bor hos dem i hjemmet.

Taquile by

På plazaen i den største by ligger en gammel kirke, flere restauranter og to kooperativbutikker, der sælger kunsthåndværk. Alle varer har skilt med producentens navn og landsby. 10 procent af prisen går til kooperativet og 90 procent til producenten.

I rådhusbygningen hænger en udstilling af billeder taget på øen. Udstillingen blev lavet, da den danske udviklingsorganisation AXIS gennem en årrække stod for nogle projekter på Taquile.

Munay Taquile

Munay Taquile er øfællesskabets eget kooperativt drevne turistbureau. Bureauets øverste myndighed er ørådet, og overskuddet går til øfællesskabet. På den måde er bureauet en integreret del af øboernes traditionelle samfundsstruktur, og ikke privatpersoners forretning. I en rotationsordning fordeles flerdagesturister til de familier, der har indrettet værelser til turister.

Munay Taquile blev organiseret, da AXIS arbejdede på øen. Gennem en årrække var denne bogs forfatters gode ven, Cecilio Quispe Quispe, leder af Munay Taquile.

Mænd strikker huer

En central del af øboernes identitet, er deres væve- og strikkekunst. Det meget specielle Kalenderbæltet, Faja Calendario, er på UNESCO's liste over Verdens Kulturarv. Bæltet består af 12 ikoniske figurer, der hver symboliserer det vigtigste indhold i hver måned.

Mændene strikker selv deres huer. Ved at studere en hues mønster og farve kan man se, om han er gift eller ugift. På den gifte mands hue når det røde mønster helt ud til spidsen af huen, mens den ugifte mands hue er helt hvid på den yderste del.

På den sydlige del af Taquile er der meget stille.

Traditioner og fællesskab

Når to mænd møder hinanden, udveksler de cocoblade. Alle bærer en lille vævet taske med cocoblade. De tager hver en lille håndfuld, som de giver til den anden. Handlingen symboliserer arbejdsrelationen *mink'a*, som bønderne traditionelt har brugt. *Mink'a* kan oversættes til "I dag for dig, i morgen for mig". Først arbejder man i fællesskab på den enes mark, en anden dag på den andens mark. Når en mand spørger om hjælp, tilbyder han cocoblade, og den adspurgte accepterer spørgsmålet ved at modtage cocoblade.

Det er ikke kun beklædningen, der er forankret i fortiden. Et stolt og vedholdende mantra fra inkatiden, som samtlige indbyggere på Taquile angiveligt efterlever den dag i dag, lyder: »Du må ikke stjæle, du må ikke lyve, du må ikke være doven«. Låste døre, låger og porte er derfor et sjældent syn, ligesom ingen virker til at have bekymringer med at lade ting og dynger af varer ligge i en rum tid på nemt tilgængelige områder. Her er intet politi og fængsel, for hvad skal man med det, når her hverken findes tyve, løgnere eller kriminalitet?

Lev lokalt på Taquile

Nogle dages ophold hos en lokal familie på Taquile er en fantastisk mulighed for på én gang at slappe af og opleve de gamle, levende traditioner. En del familier har indrettet enkle værelser, og måltiderne indtager man i familiens hjem.

Besøgnede bør unde sig selv to nætter på øen, så man får en hel dag med tid til at gå ture på øens stier. Efter en rejse andre steder i Peru, er det en lise at bo et sted, hvor der hverken er hunde eller biler.

Quinoa, der også er ved at være kendt i Danmark, er en vigtig fødevarer på Taquile.

COLCAKLØFTEN

I Colca viser Andesbjergene sig fra deres mest imponerende side. Kløften er muligvis verdens næst dybeste kløft, kondorer betragter man ved udsigtspunktet Cruz del Condor, og befolkningen er meget imødekommende over for rejsende.

Colcakløften set ved udsigtspunktet Cruz del Condor.

Den dybe kløft

Colcakløften, Cañon del Colca, er ved at blive et af Perus store rejsemål. Selv om kløften i både bøger og hos bureauer i Arequipa udråbes til at være verdens dybeste kløft, er det en sandhed med modifikationer: Cotahuasikløften små 100 km mod vest er nogle få meter dybere! Den detalje gør ikke oplevelsen mindre. Ved Cruz del Condor er der cirka 2800 meter fra bjergets top til kløftens bund. Til sammenligning er Grand Canyon i USA 1600 meter dyb.

En tur til Colcakløften tager sit naturlige udgangspunkt i Arequipa. Efter at have passeret Chachani-

vulkanen (6075 m.o.h.) kører man tværs gennem det 3670 km² store Reserva Nacional Salinas y Aguada Blanca i næsten 3900 m højde. Reservatet er hjemsted for vicuñaen og et af de bedste steder at komme på nært hold af det sky dyr. Minibusser med turister på vej til Colca holder gerne, hvis man er tæt på en flok vicuñaer.

Vejen fortsætter over højsletten, inden den falder til Chivay, der er den østlige indfaldsport til Colcakløften.

Historier fra kløften

Legenden siger, at kløften allerede blev underlagt den fjerde inka, Mayta Capac. På dette tidspunkt i 1200-tallet herskede inkaerne ellers kun omkring Cuzco. Mayta Capac var fra første besøg klar over, at her var et spisekammer, som resten af Inkariget kunne drage nytte af. Inkaen understregede sin magt ved at gifte sig med en høvdingedatter nær Chivay. Til ære for inkaen byggede egnens bønder et tempel belagt med kobber. Til gengæld sørgede inkaerne gennem de kommende århundreder for at udbygge de overrislingskanaler og terrasser, der den dag i dag sikrer bønderne et solidt udbytte af kartofler og majs.

Ganske som inkaerne før dem blev de spanske erobrere klar over betydningen af at dominere den frodige kløft. For at få kontrol over bønderne i kløften beordrede kongemagten, at de skulle bosætte sig i de 14 landsbyer, som spanierne etablerede. Den oprindelige kultur led et alvorligt knæk ved denne tvangsforflytning, og nye sygdomme betød, at befolkningstallet blev reduceret fra 60.000 til 15.000.

Næste side:
Kvinde i den traditionelle klædedragt fra Colca.

Begravelsespladsen ved byen Coporaque.

De første kilometer efter Chivay er der store områder med terrasser.

Efter Perus selvstændighed mistede Colcaområdet sin betydning og gled efterhånden ud af folks bevidsthed. I 1920'erne, da kortlægningen af Andesbjergene fra luften var indledt, »opdagede« en amerikansk eventyrer og luftfotograf kløften, som han kaldte »inkaernes ukendte dal«, men det var først i 1975, at øjnene for alvor rettedes mod kløften. Et udenlandsk selskab undersøgte mulighederne for at iværksætte et overrislingsprojekt i Majesdalen neden for Colca. I den forbindelse anlagde man veje, og langsomt begyndte forskere, rejsende, vandrere og peruanske turister at bevæge sig ind i kløften.

Chivay

Chivay (5000 indb.) er den største by i Colcaskløften. Her er man i gang med at udbygge faciliteter til at håndtere den voksende turisme. I januar, februar og juli er det især turister fra andre sydamerikanske lande, der besøger Colca. Hoteller og restauranter skyder op som paddehatte omkring og nær Plaza de Armas. Ved Chivay er kløften kun en »almindelig« dal uden den store dybde. Men bliv ikke skuffet. Mod vest bliver den stadig dybere.

Fem kilometer nordøst for Chivay ligger de varme bade Baños de Calera. Gå eller tag en minibus fra plazaen i Chivay. Her er svømmebade med omklædningsrum, café og kiosk.

En oplagt tur på knap en dag er at gå fra Chivay til Coporaque, der ligger på nordsiden af Colcafloden. På bjergsiden nordvest for Coporaque, et par kilometer fra plazaen, er huler som de indianske beboere brugte som begravelsespladser. Fra Coporaque kan man krydse Colcafloden ad en fodgængerbro og gå op til Yanque, inden man går eller tager en minibus tilbage til Chivay. Turen er en fin mulighed for at opleve terrasserne på nært hold.

Gennem kløften

På vejen mod vest ind gennem kløften har man hele tiden udsigt til de imponerende terrasser, der stadig bruges af egnens bønder. Undervejs passerer man også de byer, som spanierne grundlagde i 1500-tallet. Kirkerne er stadig i brug og er stort set ikke ændret eller vedligeholdt siden.

Den gennemgående vej går på sydsiden af kløften – derfor er landsbyerne Coporaque, Ichupampa, Lari og Madrigal på nordsiden ikke særligt besøgte. De kan nås med bus fra plazaen i Chivay.

Syd for kløften når man først til Yanque med en af de arkitektonisk mindst spændende kirker i Colca. Til gengæld er her varme bade. Achoma er næste lille by. Kirken i Maca blev meget beskadiget ved jordskælvet i 1990, men er restaureret med blandt fransk hjælp. Den er absolut et besøg værd, da den er en af de bedste repræsentanter for de tidligste spanske byggerier i det sydlige Peru.

Pinchollo er den mindste og fattigste by i Colca og udgangspunkt for vandreture op til gejseren på nord-siden af Hualca Hualcavulkanen.

Cruz del Condor

Cruz del Condor er i bogstavelig forstand et af højdepunkterne i Colcaskløften. På dette sted er der mere end 1100 meter i næsten lodret fald ned til floden og 1700 meter op til Peregrinobjergets snedækkede top på den anden side kløften.

Som udsigtspunktets navn antyder, er her store muligheder for at se kondorer – kløften er meget smal her, og kondorerne flyver derfor tæt forbi. De store fugleholdersigiluftenaft opadstigendevarmeluftstrømme. Det kan ske, at de lander ved udsigtspunktet. Sørg i så fald for ikke at forstyrre fuglene ved at gå for tæt på. Det bedste tidspunkt at se kondorer er om morgenen, når solen er begyndt at varme luften.

Kirken i Coporaque.

KONDOREN

Kondoren er med en vægt på op til 15 kilo verdens tungeste fugl, der kan flyve. Vingefanget er op til 3,20 meter. Vægten og den tynde luft betyder, at den har svært ved at komme på vingerne fra flad jord.

I luften vinder kondoren højde ved langsomme, kraftige vingeslag, hvis den ikke kan svæve på

opadgående, varme luftstrømme.

Hannen kan kendes på sin mørkerøde kam på hovedet. I modsætning til de fleste andre rovfugle er han større end hunnen.

Kondoren bliver drægtig i fem-seksårsalderen, og den kan blive op til 70 år. Som ung er kondoren brunlig, mens voksendragten er sort med hvide aftegninger på oversiden af vingerne og den karakteristiske hvide, dunede krave om halsen. Et kendetegn er også de syv svingfjer på vingerne.

Reden placerer kondoren på utilgængelige bjergsider i op til 5000 meters højde. Den består blot af nogle grene og sten omkring de to æg. Begge forældre – der danner par livet igennem – ruger de 54-58 dage ind til æggene klækkes.

I inkaernes mytologi var kondoren symbolet på den øvre, kosmiske verden.

Et godt sted at betragte den er fra Cruz del Condor i Colcaskløften.

AREQUIPA

Arequipa er Perus andenstørste by. Det historiske centrum er på UNESCOs liste over Verdens Kulturarv. Klostret Santa Catalina og museet for inkaernes ofringer til guderne er absolut værd at besøge.

Katedralen er som mange andre bygninger omkring den centrale plaza bygget i den hvide vulkanske sten sillar.

Næste side:
Plaza de Armas i
Arequipa.

En by i udvikling

Arequipa ligger mellem Andesbjergenes højland og kystområdernes tørre ørken i en dal, som gennem overrisling giver eksistens til et stort antal landbrug. Uden for byen ligger vulkanen El Misti med sin 5822 m høje kegleformede tinde. Arequipa er Perus næststørste by med knap en million indbyggere, og som den største by i det sydlige Peru er den i kraftig udvikling. Arequipa tiltrækker mennesker fra store dele af Andesbjergene, der kommer til byen i håbet om at skabe sig en fremtid med lønarbejde og moderne goder.

Den hvide by

Arequipa har to tilnavne. På grund af de flotte, hvide bygninger i centrum kaldes den i folkemunde »Den Hvide By«. De hvide sten består af det vulkanske materiale sillar, som anvendes i stor stil til vigtige bygningsværker i byen. Sit andet tilnavn fik byen af Miguel de Cervantes Saavedra (forfatteren til romanen »Don Quijote«), da han sidst i 1500-tallet var på vej hjem til Spanien efter at være blevet vraget som ansøger til den første borgmesterpost i La Paz. Da Cervantes, efter at have boet i det barske bolivianske højland så de grønne, overrislede marker omkring Arequipa, døbte han den »Byen med evigt forår.« Den 15. august 1540 grundlagde Pizarros løjtnant García Manuel de Carbajal byen under navnet »La Dicha Villa Hermosa de Arequipa« (Den lykkeligt smukke by Arequipa).

Byen fik fra starten betydning som opholdssted på ruten mellem Stillehavskysten og »Alto Peru« - det nuværende Bolivia. Som sådan bør man også bruge byen i dag, da den beliggenhed i 2325 meters højde gør den meget velegnet til højdetilvænnelse før rejsen videre op i Andesbjergenes højder.

Plaza de Armas

Plaza de Armas er omkranset af de store hvide bygninger, der giver byen dens helt specielle præg. Katedralen fylder hele plazaens nordside, og den oprindelige bygning er fra 1656, men mange jordskælv er skyld i, at meget lidt af den nuværende bygning er ældre end 130 år. Katedralen er en af

Juanita er udstillet fra 1. maj og året ud.

Butik med strikvarer i alpaca i Arequipa.

de 70 kirker i verden, der har lov til at have Vatikanets flag hængende. Det står på højre side af alteret. Orglet, der blev givet i gave af Belgien i 1870, siges at være det største i Sydamerika. Der er koncerter et par gange om måneden.

La Compañía ligger ved plazaens sydøstlige hjørne. Bygningen, der er bygget mellem 1654 og 1698, har modstået flere jordskælv og er en af byens ældste. De hvide sten i kirkerummet danner en flot kontrast til den guldbelagte udsmykning. Læg især mærke til det store hovedalter, som er belagt med 18 karat bladguld.

Museo Santuarios Andinos

Museet udstiller nogle af de menneskeofre, som inkærne ofrede til guderne på bjergtoppe. Hovedattraktionen er Juanita, det frosne lig, som Arequipa-guiden Zárata og den amerikanske arkæolog Johan Reinhard fandt på toppen af Ampatovulkanen ved Cabanaconde i 1995. I modsætning til andre fundne

menneskeofringer var Juanita så velbevaret, at hendes hud, indre organer, hår, blod og maveindhold stort set var intakt. Det var, som var hun lagt i en dybfryser for få dage siden, og hun gav forskerne mulighed for for første gang at undersøge et inkamenneske, som havde det levet i går. Inden hun blev stedt til hvile i sin 500 år lange Tornerosesøvn, blev hun slået bevidstløs med en kølle. For en familie under inkatiden gav det stor stolthed, at ens pigebarn blev ofret til guderne.

Et helligt fængsel

Santa Catalina blev grundlagt af en rig enke, María de Guzmán, i 1580 og videre udbygget i 1600-tallet. Stedet henvendte sig udelukkende til den lokale spanske overklasse. Under koloniperioden var det sædvane, at rige familiers anden datter skulle være nonne. Pigerne blev bragt til Santa Catalina så tidligt som fra treårsalderen. Nonnerne kom aldrig uden for murene og talte kun med deres besøgende familiemedlemmer gennem et dobbelt trægitter – og da med en ældre nonne som bisidder.

Familierne sørgede godt for deres datter i Santa Catalina. De mest velhavende havde op til fire tjenestepiger, der også var tvunget til konstant ophold i Santa Catalina. Nonnernes liv bag de store mure, hvor de bedste kunstnere kom og underholdt, stod ikke tilbage for den velstand, resten af familien nød udenfor. I sin storhedstid boede cirka 450 kvinder i Santa Catalina. Heraf var de 300 tjenestefolk.

I 1871 ankom en pavelig udsending og krævede forholdene ændret, da man ikke mente, de luksuriøse forhold var tilladelige for nonner, der burde tilbringe deres liv i fattigdom og bøn. Nonnernes tjenestefolk fik valget mellem at blive på klostret som nonner eller forlade området. Stedet fortsatte som kloster, om end nonnernes tilværelse blev mindre luksuriøs.

Portene åbnes

Først i 1970 blev portene åbnet til Santa Catalina, da Arequipas borgmester pålagde nonnerne at installere lys, vand og kloakering. Det nu fattige kloster så ingen anden udvej end at åbne størstedelen af området for offentligheden, der i dag frit kan vandre rundt i den efterhånden fuldstændig restaurerede by. Godt 20 nonner lever stadig afsondret i den nordlige del, men kan nu både modtage besøg og forlade Santa Catalina, som de vil.

I en café sælger de hjemmebagte kager, ligesom der ved indgangen er en souvenirbod.

SPIS GODT

En specialitet i Arequipa er bøf serveret på en varm vulkansk sten.

En af byens bedste restauranter er Zigzag på Plaza San Francisco nord for Plaza de Armas.

Chica overfor indgangen til Santa Catalinaklostret er også værd at besøge.

Slut med en aften-drink på en af barene på gågaden Paseo de la Catedral bag katedralen.

Ved indgangen til Santa Catalina står "Silencio" - Stille.

NAZCALINJERNE

De mystiske linjer og figurer ved Nazca er genstand for både fantasier og jordbundne forklaringer. De ni dyrefigurer og to menneskelignende skikkelser på Nazcasletten er de mest berømte, men de tusindvis af linjer fylder langt mere i landskabet.

Figurer, linjer og tegninger

Nazcalinjerne består af titusindvis af linjer i varierende bredder og længder, tusindvis af geometriske figurer i alle størrelser og adskillige dyr tegnet i ørkensandet. Der findes lignende linjer og figurer mange steder i Perus og Nordchiles kystørken, men langt den største koncentration findes på den flade Nazcaslette 20 km nordvest for byen Nazca.

Selv om de store kunstnerisk spændende dyrefigurer i antal kun udgør en brøkdel af det samlede antal linjer, er det dem, man oftest ser billeder af. Kondoren har et vingefang på 130 meter, et firben er 180 meter langt, og en abe med en kæmpe snoet hale måler næsten 100 meter fra ende til anden. Herudover finder man en hval, en pelikan, en kolibri og en edderkop.

Man mener, at dyrefigurerne er lavet på den måde, at man først har tegnet en lille model. Ved at forstørre alle dele af figuren med et vist antal enheder har man nået den fulde størrelse. De brede linjer og geometriske figurer er lavet ved at flytte det øverste, mørke stenlag ud til siden og dermed afdække det lysere underliggende jordlag. De smalle linjer – hvorefter nogle kun er et par tommer brede – er lavet ved at samle sten ind på linje.

Næste side:

Kolibrien er 93 meter lang.

Linjerne er lavet ved at skrabe en fordybning i jorden.

Fantasier og forklaringer

I årenes løb har mange mere eller mindre fantasifulde forklaringer på linjernes formål været bragt på banen. Den mest fantastiske er Erich von Dänikens påstand om, at de har været brugt som landingsbaner af rumfartøjer fra fjerne planeter.

Maria Reiche, der gennem et halvt århundrede kæmpede bravt for at sikre linjernes bevarelse, mente, at de var en kæmpemæssig astronomisk kalender. En teori om, at linjerne viser regnvandets løb, har også været fremme.

Endelig mener nogle, at linjerne er lavet som hellige vandreveje, hvor præster foretog rituelle vandring for at tiltrække regnvand.

Alt tyder imidlertid på, at den nordamerikanske historiker David Johnson nu har løst linjernes gåde.

Ingen er dog i tvivl om, at linjerne blev lavet af paracas- og nazcakulturen i perioden fra

omkring år 900 f.Kr. til år 600 e.Kr. og i mindre grad af de efterfølgende og mere krigeriske huarier, der undertvang sig nazcakulturen.

25 km nord for Nazca ad Carretera Panamericana er der et udsigts-tårn, hvorfra der er udsyn til tre nærliggende figurer: et træ, en hånd og et firben, men kun en overflyvning giver det fulde indtryk af linjerne.

Flyvning over linjerne

Linjerne opleves bedst ved en overflyvning. Langt de fleste flyver fra Nazca, men det er også muligt at flyve fra Pisco og endda Lima. Tidligere kunne situationen i den lille lufthavn være lettere kaotisk, men i dag er der styr på booking og køkultur. Sikkerheden er også i orden.

Flyene følger den rute, der er skitseret på kortet til venstre, og piloterne sørger for at vende flyet efter første flyvning forbi en figur, så passagererne i begge sider får den samme oplevelse.

En 30 minutter længere udgave af flyveturen inkluderer figurerne ved Palpa nord for Nazcasletten.

Nazcakulturen

Nazcakulturen var en af de mange kulturer, der udviklede sig i dalene langs Perus kyst. Kulturen eksisterede fra omkring år 200 til år 800 e.Kr., hvor den blev underlagt huarikulturen.

Arkæologer har især deres kendskab til nazcakulturen fra den store mængde rigt dekoreret keramik, man har fundet i ørkenen. En stor del af denne keramik er udsmykket med motiver fra befolkningens liv: situationer fra hverdag og fest, landbrugsprodukter, musikinstrumenter og dyr – bl.a. de samme figurer, som man finder ved Nazcalinjerne. Herudover var keramikken udsmykket med geometriske figurer.

Nazcaerne var også meget dygtige vævere, og i gravene har man fundet mange utroligt flot vævede ponchoer og tæpper.

En udsnit af en vævet poncho fra nazcakulturen.

En by i ørkenen

Nazca, der har ca. 30.000 indbyggere, ligger i et af Jordens mest tørre områder. I denne del af Perus kystørken kan der gå årtier mellem regnskyllene, og manglen på vand er områdets altoverskyggende udfordring. For de 30.000 indbyggere er en regnbyge en mindst lige så stor attraktion, som Nazcalinjerne er for turisterne. Bøndernes overlevelse afhænger af det vand, som brønde kan give.

Nazca har to hovedattraktioner, der lokker turister til: Den største er uden sammenligning de linjer, geometriske figurer og dyr, der er tegnet i ørken-områderne omkring Nazca. Men også nazcakulturens kirkegårde, hvor knogler, kranier og tekstilrester ligger spredt i ørkensandet, trækker folk til.

Akvædukt

Langs Nazcafloden sydøst for byen finder man nogle akvædukt, som nazcaerne byggede for at sikre sig vand til markerne. I modsætning til floden, som akvædukterne løber langs (i højere niveau), er de vandførende året rundt. Det skyldes, at de opfanger vandet fra årer, der løber vinkelret på og under flodlejet. Med mellemrum er der huller (ojos) til akvædukterne, hvorfra man har kunnet rense dem.

Kirkegården ved Chauchillo

I ørkenen rundt om Nazca finder man mange kirkegårde fra nazca-perioden. De døde blev begravet i tomter på halvanden meters dybde. Med sig i døden fik de husgeråd, keramik, tæpper og mad. Gravene har været en uvurderlig kilde til viden om kulturen. Selv om gravrøvere har åbnet og stadig åbner mange grave, er der så mange grave med så mange ting i, at der er masser at se.

Skeletterne på kirkegården Chauchillo er på grund af det ekstremt tørre klima stadig viklet ind i tekstiler. Håret er også bevaret.

David Johnson på det sted, hvor han første gang tænkte, at Nazcalinjerne er et gigantisk kort over underjordiske vandførende lag.

LØSNING PÅ NAZCALINJERNES GÅDE?

»Da mit blik gled op gennem dalen, stod jeg som forstenet. Øjnene fulgte det usynlige løb, som den underjordiske flod ifølge mine målinger måtte have ned gennem dalen. Nøjagtig samme rute – med centimeters nøjagtighed – fulgte en af nazca-kulturens mystiske linjer. Et spørgsmål, der fordrede besvarelse, tonede langsomt frem: Var der en sammenhæng mellem linjerne og de underjordiske vandløb?«

Jeg står med den amerikanske historiker David Johnson på den bakke, hvor han i 1996 gjorde den opdagelse, der ifølge ham skulle føre til den endelige tydning af Nazcalinjerne.

David kom første gang til Nazca i 1995 for med sine evner med ønskevist at finde vand. Under dette arbejde opholdt han sig omkring en akvædukt nær Nazcafloden.

»Jeg undrede mig fra starten over, hvorfor akvædukten selv i tørtiden, hvor der absolut ingen fugt er i selve flodlejet, er fuld af strømmende vand – selv om akvædukten ligger højere end flodlejet«.

VAND I BRUDLINJER

»En dag slog det mig, at den måtte opfange vandet fra underjordiske strømme, der løb vinkelret på og under floden. Det var, da jeg fulgte et af disse løb vinkelret op fra flodlejet, at jeg kom op på denne bakke. På den måde faldt jeg bogstaveligt talt over løsningen«.

David fortæller videre, at der året igennem strømmer med

linjerne for klart og præcist at påvise sammenhængen».

»Kun når regntiden topper, er der så meget vand, at det kan fylde floderne. Når regnmængden tager af, falder vandspejlet hurtigt til under jordens niveau. Så fortsætter det med at løbe i bjergenes brudlinjer. Den største brudlinje løber langs hele Stillehavskysten. De store jordskælv fremkommer, når de tilstødende landplader forskubber sig i forhold til hinanden. Vi så det ved det store jordskælv i Los Angeles for nogle år siden. Der findes tusindvis af lignende, men meget mindre brudlinjer i bjergene hernede».

»Jeg har brugt måneder på at følge et enkelt underjordisk vandsystem fra bjergene, gennem Nazcaørkenen og til udløbet i havet. Hele vejen har jeg sammenholdt vandets løb med linjerne for klart og præcist at påvise sammenhængen».

LINJERNES FUNKTION

»Hver type linje har sin funktion. Trapezoider viser vandårenes retning og størrelse. Lange, smalle linjer henviser til punkter i linjens retning, hvor man vil finde yderligere oplysninger. Smalle siksak- linjer fortæller, at her er der intet vand».

Jeg spørger David, hvordan hans teori forklarer de figurer, der forestiller dyr.

»Her kan jeg kun gisne. Men vi skal huske på, at nazcafolket ikke havde noget skriftsprog, men derimod et højt udviklet billedsprog, hvad man tydeligt kan se på den keramik, som de også er kendt for. Mit bud er, at de har navngivet vandsystemerne med dyrefigurer. Jeg bygger det på, at de enkelte dyr er lavet i umiddelbar nærhed af linjesystemer og dermed vandsystemer. Det har derved været let at henvise til kolibriens system, abens system osv. Intet dyr går i øvrigt igen to gange. Nøjagtig som vi selv ikke har to gader med samme navn i samme kvarter».

»Jeg kan samtidig spore en sammenhæng mellem valget af dyr og linjesystemets art. Eksempelvis er pelikanen tegnet i tilknytning til et stort system, der anviser en hovedåres løb mod havet – hvor pelikanen lever. Kondoren er ved et system, der viser udspringet af kilder i de høje bjerge – kondorens levested.»

Nazcasletten var det perfekte sted at lave linjerne. Her går år mellem hver regnbyge, og det blæser sjældent kraftigt. Her kunne nazcafolket lave et vejrbestandigt kort over undergrundens geologiske forhold.

»Gådens løsning har vist sig at være meget mere simpel, end man overhovedet har kunnet forestille sig. Linjerne er et yderst detaljeret landkort, eller rettere et vandkort, over det vigtigste af alt – vand. Uden et indgående kendskab til vandforsyning året rundt havde det ikke været muligt at opbygge en kultur baseret på landbrug i dette ørkenområde,« slutter David.

Nazcalinjerne har mange former.

HUACACHINA

Besøgende bliver betagede af oasens idyl. Trækplastrene er kølige øl på caféerne, badning i hotellets pool og solnedgangsture i klitterne. Selv om storbyen Ica ligger kun fem kilometer væk, har man en fornemmelse af at være langt ude i ørkenen.

Solnedgangsture fra Huacachina er en stemningsfuld oplevelse.

Solnedgangsture i sandet

Fem kilometer vest for regionshovedstaden Ica ligger oasen Huacachina. Omgivet af store sandklitter vokser palmer og andre træer ved bredden af en sø. Stedet er et yndet weekendmål for både beboere i Ica og turister fra udlandet.

Hvis man efter en rejse i Andesbjergenes kølige højder er træt og har lyst til varme, er det oplagt at tilbringe et par nætter på Huacachinas hoteller og restauranter.

På hotellerne kan man leje sandboards og plasticplader, hvis man får lyst til at vandre op på en klit og glide ned. En anden yndet aktivitet er solnedgangsture i sandbuggier, der er åbne, ombyggede biler. På skrænterne

er det også muligt at sandboarde og endda stå på ski. Efter en dag i liggestol ved en pool, kan det være sjovt med en hurtig tur gennem klitlandskabet. Chaufførerne har sandboards med, så man også kan sandsurfe.

Et af hotellerne i Huacachina.

Næste side:
Vandet i søen indbyder
desværre ikke til at bade.

PARACAS OG BALLESTAS

På kysten 250 kilometer syd for Lima er Paracas er navnet på en by, en halvø, et naturreservat og en kultur fra før inkatiden. Byen er udgangspunkt for sejlture til Ballestasøerne, der rummer et rigt fugleliv.

Sandregn

Ordet paracas er en omskrivning af de to quechuaord “para” og “aco”, der betyder regn og sand. Det regner ekstremt sjældent, men til gengæld er sandstorme vældig hyppige.

Paracas by

Byen Paracas er udgangspunktet for besøg på halvøens naturreservat, men ikke et sted, der i sig selv rummer seværdigheder. Ved havnen ligger der mange restauranter og hoteller, og det er herfra, at turene til Ballestasøerne udgår.

20 kilometer nord for Paracas ligger den større by Pisco, der har givet navn til Perus nationaldrik.

Næste side:
Kysten ved Paracas-
halvøen.

HUMBOLDT OG STRØMMEN

På mange kort er Humboldtstrømmen angivet som navnet på den havstrøm, der løber fra syd mod nord op langs Perus kyst. De kolde og dermed tunge vandmasser løber i stor dybde, men presses ud for det nordlige Chile og Peru op til havoverfladen. Her giver det nærings- og iltrige vand gunstige livsbetingelser for plankton og fisk - og dermed for den peruanske fiskeindustri.

Klimatisk betyder den kolde havstrøms møde med den varme luft over land, at luftens fugtighedsgrad falder. Det betyder tørke, hvorfor kysten i det nordlige Chile og sydlige Peru er blandt de mest tørre ørkenområder i verden.

Havstrømmen har navn efter den tyske naturvidenskabsmand og forskningsrejsende Heinrich Alexander von Humboldt (1769-1859), der var en af grundlæggerne af den moderne geografi. På en fem år lang ekspedition rejste han i store dele af Sydamerika. Selv skrev Humboldt følgende efter at havstrømmen var opkaldt efter ham:

“Jeg har protesteret og vil fortsætte med at gøre det (offentligt, hvis det er nødvendigt) mod brugen af udtrykket “Humboldtstrømmen”. Strømmen har været kendt i 300 år af alle unge fiskere, der sejler mellem Chile og Paita. Jeg har kun fortjenesten af for første gang at have målt vandtemperaturen i strømmen”. Humboldt foretrak navnet Den peruanske havstrøm.

Ballestasøerne oplever man fra åbne turbåde.

Paracasreservatet

Det 3350 km² store reservat, hvoraf de godt 2000 km² er vand, består af øerne Islas Ballestas, halvøen Paracas og ørkenen ned til cirka 70 kilometer syd for byen Paracas. Reservatet er oprettet for at beskytte det store antal fugle og havdyr, der lever og yngler i området. Flamingoer især tilstede fra april til november.

Ved indgangen til reservatet lidt udenfor byen ligger det lille besøgscenter *Muséo Sitio de Julio C. Tello* med opstillinger af udstoppede dyr og fugle. Museet har også en udstilling med keramik og tekstiler fra Paracaskulturen.

I bugten syd for halvøen ligger den lille fiskeflække Lagunillas, der er et rigtig godt sted at spise frokost. Fiskerne leverer fisk og skaldyr direkte til de enkelte restauranter, der har et bredt sortiment af lækre fiskeretter og ceviche.

På halvøens nordligste punkt – i en skrænt, der vender ned mod havet – er tegnet en figur, der ligner en stor kandelaber. Den kan ses fra stranden, men observeres bedst fra en af de både, som sejler turister ud til Ballestasøerne. Man ved ikke, hvem der har lavet tegningen og til hvilket formål. Muligvis er det en stiliseret tegning af en kaktus, som var et symbol på magt i chavín-kulturen, der hørte hjemme længere mod nord, men havde indflydelse i store dele af kystregionen. Magten og mystikken omkring kaktussen havde rod i dens hallucinerende stoffer, som shamanerne udvandt og brugte i religiøse ceremonier.

Paracaskulturen

Området var hjemsted for paracaskulturen, der blomstrede fra år 1300 f.Kr. til ca. 200 e.Kr. Kulturen er især kendt for de flotte tekstiler, man har fundet i stort tal på begravelsespladser rundt om på halvøen. Eksempler på tekstilkunsten kan bl.a. ses på ovennævnte museum og på Museo de Oro del Peru og Museo Rafael Larco Herrera i Lima.

Paracaskulturens tekstiler er kendetegnet ved fantasifulde menneskelignende figurer.

Ballestasøerne

Ballestasøerne har en rig bestand af havfugle. Her er millioner af suler og skarver, flere arter terner, pelikaner og havmåger. Humboldtpingviner lever her også.

Det store antal fugle efterlader ekskrementer i så store mængder, at der tjenes penge på at indsamle materialet – det kaldes guano – som gødning til landbrug. Guanoen har højst sandsynlig været samlet og brugt lige siden paracasfolkets tid. Gennem mange år var guano en af Perus store eksportvarer. På et tidspunkt hentede man slaver til udvindingen helt fra Påskeøen. På øerne er der konstruktioner, så man kan tippe den indsamlede guano direkte ned i skibene, der transporterer den væk.

Ud over guanosamlere, der et par måneder om året må opholde sig på øerne, er landgang kun tilladt for videnskabsfolk, der studerer øernes flora og fauna. Turister kan ikke komme i land. Sejlturene omkring øerne gør det dog muligt at opleve de mange havfugle på nært hold. Undervejs ser man søløver, der undertiden svømmer meget tæt på bådene.

Øerne har tilnavnet “Mini Galapagos” og opleves på sejlture, der udgår fra byen Paracas.

En fisker ved Ballestasøerne.

PISCO

Pisco er en brandy lavet på druer. Produktionen sker langs kysten af Peru og det nordlige Chile. Begge lande hævder at være ophavsland til pisco. I Peru sker destilleringen af den gærede vin i kobberkedler, og den fortyndes aldrig bagefter. Spritprocenten er 38 - 48 procent.

PISCO SOUR

Pisco bruges i den berømte peruanske cocktail Pisco Sour. Mange restauranter byder på en pisco sour som velkomstdrink.

Ingradienserne er:

- 6 cl pisco
- 3 cl limejuice
- 2 cl sirup
- 1 æggehvite
- Angostura
- is